

Høyanger

Analyse av næringsutvikling og attraktivitet

KNUT VAREIDE OG MARIT NYGAARD

TF-notat nr. 55/2013

Tittel: Høyanger
Undertittel: Analyse av næringsutvikling og attraktivitet
TF-notat nr: 55/2013
Forfatter(e): Knut Vareide og Marit Nygaard
Dato: 15. januar 2014
ISBN: 978-82-7401-676-7
ISSN: 1891-053X
Pris: 140,- (Kan lastes ned gratis fra www.telemarksforskning.no)
Prosjekt: Regionale analyser 2013
Prosjektnr.: 20130140
Prosjektleder: Knut Vareide
Oppdragsgiver(e): Høyanger kommune

Spørsmål om dette notatet kan rettes til:

Telemarksforskning
Postboks 4
3833 Bø i Telemark
Tlf: +47 35 06 15 00
www.telemarksforskning.no

Resymé:

Utviklingen i Høyanger er analysert med hensyn til næringsutvikling, demografi, innovasjon i næringslivet og attraktivitet og utdanningsnivå.

Knut Vareide er utdannet sosialøkonom (Cand. Oecon.) fra Universitetet i Oslo (1985). Han har arbeidet ved Telemarksforskning siden 1996.

Marit Owren Nygaard er utdannet samfunnsøkonom (M.Sc. Economics) fra Universitetet for miljø- og biovitenskap i Ås (2012). Hun har jobbet ved Telemarksforskning siden 2013.

Forord

Denne rapporten inngår i en serie analyserapporter for kommuner, regioner og fylker i Norge som er utført av Telemarksforskning i 2013, og som er utgitt i januar 2014. Det er benyttet en modell for attraktivitet som er utviklet med støtte fra Oslofjordfondet i forbindelse med prosjektet *Attraksjonskraft gjennom stedsinnovasjon*. Analysene av innovasjon bygger på et empirisk arbeid som er gjennomført og finansiert i forbindelse med Norges Forskningsråds VRI-program der Telemarksforskning og AFI har et felles forskningsprosjekt i VRI Telemark. Kapitlet om NæringsNM omhandler resultatene fra det arbeidet vi har gjort årlig for NHOs NæringsNM

De regionale analysene er svært verdifulle for forskningen i slike prosjekt, i det at vi får anvendt modeller og empiriske metoder for ulike geografiske områder. Gjennom dette arbeidet får vi også testet relevans og kvalitet gjennom dialog med mange forskjellige og kompetente oppdragsgivere som arbeider profesjonelt med regional utvikling i praksis.

Telemarksforskning har laget slike regionale analyser i en årrekke. Tidligere var analysene i stor grad deskriptive, og nøyet seg stort sett med å beskrive en rekke indikatorer for befolknings- og næringsutvikling. Etter hvert har vi lagt mer vekt på å finne sammenhenger, gjennom å koble de ulike trekkene i en region sammen i stadig mer helhetlige modeller. De fleste oppdragsgiverne etterspør slike rapporter fordi de skal brukes i en strategisk sammenheng. Da er det ikke tilstrekkelig kun å beskrive ulike utviklingstrekk hver for seg. For at utviklingen på et sted skal kunne påvirkes gjennom bevisste strategier, er det nødvendig å forstå sammenhengene og avdekke årsaker og drivkrefter til den faktiske utviklingen. Først da blir analysene virkelig nyttige i det strategiske arbeidet. Dynamikken i den regionale utviklingen er imidlertid ganske kompleks, og våre modeller og forståelsen av den er ikke på langt nær ferdig utviklet. Det er dessuten en utfordring å presentere så mange tema og ulike analyser i en rapport av dette formatet som er ment å være kortfattet og enkel.

Bø, 15. januar 2014

Knut Vareide

Prosjektleder

Innhold

SAMMENDRAG	5
1. ARBEIDSPLASSER	6
2. ATTRAKTIVITET FOR BEDRIFTER OG BESØK	17
3. PENDLING OG ARBEIDSMARKEDSINTEGRASJON	26
4. BEFOLKNING	28
5. BOSTEDSATTRAKTIVITET	31
6. NÆRINGS-NM	36
7. UTDANNING	41

Sammendrag

Utviklingen i Høyanger ble sterkt preget av nedleggelsen av Fundo i 2009, og trer tydelig fram når utviklingen i arbeidsplasser, næringsutvikling og befolkning skal beskrives i tall i denne rapporten. Utviklingen i 2012 er imidlertid positiv, da det ble vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet igjen, og mange nyetableringer i Høyanger.

Det er få kommuner i landet som har hatt så sterk arbeidsplassnedgang som Høyanger. Mens landet som helhet har hatt sterk vekst i antall arbeidsplasser de siste ti årene, har Høyanger fått en kraftig nedgang. Mye av denne nedgangen skjedde i 2009 da Fundo Wheels ble lagt ned. Den svake utviklingen i Høyanger har ikke begrenset seg til industrien. Andre deler av næringslivet har også fått en svak utvikling, og antall arbeidsplasser i det offentlige har hatt en svak vekst sammenliknet med resten av landet. Det kan ha sammenheng med at nedgangen i industrien også har rammet andre næringer og sektorer direkte eller indirekte, men viser også at Høyanger ikke har hatt alternative bransjer og bedrifter som har greid å skaffe vekst som har kunnet kompensere for industrinedgangen.

Høyanger har hatt en stor del av næringslivet sitt i bransjer som har nedgang eller svak vekst i Norge de siste årene, og lite næringsliv i vekstbransjer. Det har vært med på å forklare lav vekst i næringslivet.

Veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet i 2012 er et svært positivt tegn. Veksten skjedde for en stor del i industrien. Det var også mange nyetableringer i Høyanger i 2012.

Den sterke nedgangen i antall arbeidsplasser har ført til at Høyanger har hatt netto utflytting til andre norske kommuner. Det har vært netto innvandring til Høyanger, men denne innvandringen har ikke vært stor nok til å kompensere for innenlands utflytting. Høyanger har heller ikke positiv fødselsbalanse. Dermed har folketallet gått ned mye fra 2000. Høyanger fikk imidlertid vekst i folketallet i 2012, og det er et annet positivt tegn. Det henger nok sammen med at Høyanger også fikk vekst i antall arbeidsplasser dette året.

Høyanger er litt isolert geografisk, og det er forholdsvis langt å pendle til andre kommuner. Det har vært en økning i utpendlingen ettersom arbeidsplassene har gått tilbake. Antallet som pendler ut gikk imidlertid tilbake igjen i 2012, da kommunen fikk vekst i egne arbeidsplasser igjen. På grunn av beliggenheten er det viktig at det er vekst i arbeidsplassene i kommunen.

Høyanger synes å være attraktiv som bostedskommune de ti siste årene under ett. Det ser vi ved at utflyttingen fra kommunen er mindre enn forventet ut fra arbeidsplassnedgangen og arbeidsmarkedsintegrasjonen. Det har begrenset befolkningsnedgangen i periodene med den sterke nedgangen i arbeidsplasser. Bostedsattraktiviteten til Høyanger er imidlertid litt på retur.

I denne rapporten har vi også sett på utdanningsnivået i Høyanger. Utdanningsnivået i befolkningen er omtrent som middels av norske kommuner. Utdanningsnivået i næringslivet i Høyanger er imidlertid ganske lavt. Dette skyldes blant annet sammensetningen av næringslivet. Det er mange arbeidsplasser i bransjer med generelt lavt utdanningsnivå.

1. Arbeidsplasser

Arbeidsplassutviklingen er en viktig indikator for regional utvikling, og er kanskje den mest sentrale forklaringsfaktoren for flyttemønstrene. Arbeidsplasser finnes i både offentlig og privat sektor, men det er ofte sterkest interesse for arbeidsplassene i privat sektor, som en forsøker å påvirke gjennom næringsutvikling.

Høyanger hadde til sammen 1 800 arbeidsplasserⁱ i slutten av 2012. Antall arbeidsplasser har blitt redusert med 526 siden 2000. Det var imidlertid en økning i antall arbeidsplasser fra 2011 til 2012, både i privat og offentlig sektor.

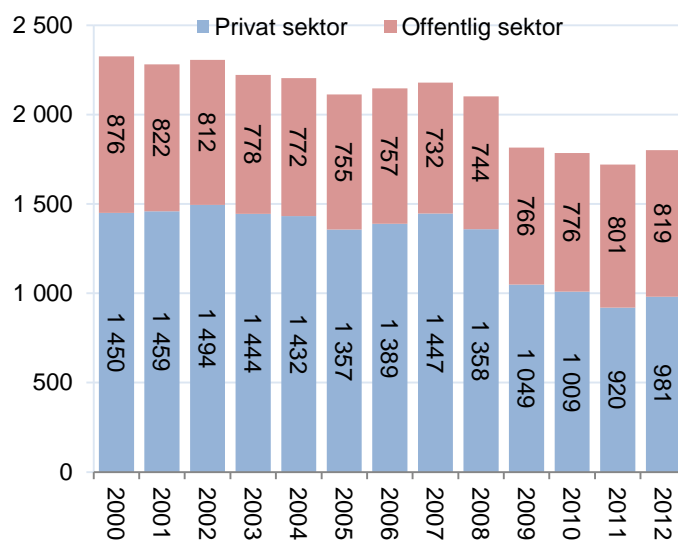
Mesteparten av nedgangen har skjedd i privat sektor. Det har vært en nedgang fra 1 450 arbeidsplasser i privat sektor i 2000 til 981 i 2012. Det var et kraftig fall i antall arbeidsplasser i 2009, da det forsvant over 300 arbeidsplasser på ett år.

I 2012 var 54,5 prosent av arbeidsplassene i Høyanger i privat sektor. På landsbasis utgjør privat sektor 70 prosent av arbeidsplassene.

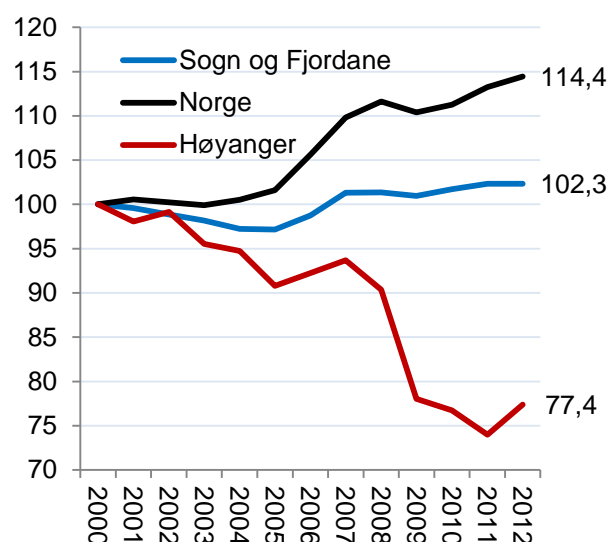
Utviklingen i antall arbeidsplasser i Høyanger er vist i figur 2, der vi har sammenliknet med utviklingen i fylket og i Norge. 2000-nivået er indekset til 100.

Høyanger har tapt mer enn 25 prosent av arbeidsplassene fra 2000 til 2011. I 2012 ble det vekst igjen. Mellom 2000 og 2012 har antall arbeidsplasser i kommunen blitt redusert med 22,6 prosent.

Sogn og Fjordane har også hatt lavere vekst enn i landet for øvrig.

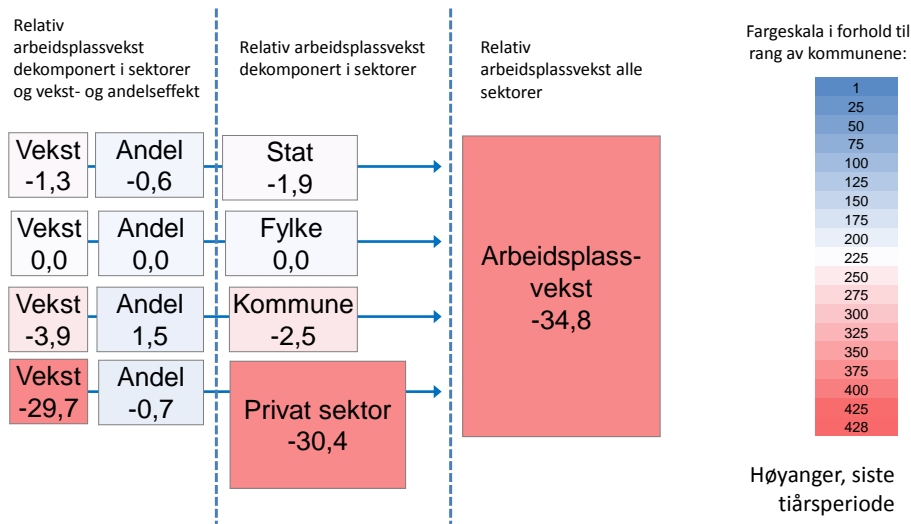
Figur 1: Antall arbeidsplasser i Høyanger i privat og offentlig sektor fra 2000 til 2012.

Figur 2: Utvikling i antall arbeidsplasser, alle sektorer, indekset slik at nivået i 2000=100.

1.1 Oppsummering sektorer

Vi kan oppsummere siste ti års utvikling i antall arbeidsplasser i de ulike sektorene i Høyanger med følgende modell:

Figur 3: Avvik mellom arbeidsplassveksten i Høyanger og i Norge de ti siste årene. Alle tallene viser hva avviket utgjør som prosent av samlet sysselsetting i Høyanger. Fargene viser hvordan kommunen rangerer blant de 428 kommunene i landet for det spesifikke avviket. Avviket for hver av de fire sektorene er dekomponert i en vekst-effekt og en andelseffekt. Vekst-effekten viser hvordan sektoren ville ha bidratt til samlet vekst dersom sektorens andel hadde vært den samme som på landsbasis. Andels-effekten viser hvordan sektoren ville bidratt dersom veksten hadde vært den samme som på landsbasis.

I diagrammet over har vi forsøkt å illustrere hvordan arbeidsplassveksten i Høyanger har avviket fra arbeidsplassveksten i landet i den siste tiårsperioden. Vi har samtidig målt endringer i arbeidsplassveksten som andel av samlet sysselsetting.

Arbeidsplassveksten i Høyanger har vært negativ, mens resten av landet har hatt en sterk vekst i antall arbeidsplasser de ti siste årene. Differansen mellom arbeidsplassveksten i Høyanger og Norge er på hele 34,8 prosentpoeng. Svak utvikling i næringslivet står for 30,4 prosentpoeng av denne differansen.

Høyanger har hatt svak arbeidsplassvekst i både statlig og kommunal sektor. Høyanger har forholdsvis få arbeidsplasser i statlig sektor, og dermed går kommunen «glipp av» veksten i denne sektoren.

Høyanger har høyere andel arbeidsplasser i kommunal sektor enn landet som helhet, men veksten har vært svak. Den svake utviklingen i antall arbeidsplasser i kommunal sektor er nok en konsekvens av svak befolkningsutvikling, som igjen er forårsaket av svak arbeidsplassvekst i næringslivet.

Hovedproblemet for arbeidsplassveksten i Høyanger er åpenbart næringsutviklingen, som vi skal se nærmere på i resten av dette kapitlet.

1.2 Relativ vekst i næringslivet

Når vi skal sammenlikne veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet mellom kommuner, er det praktisk å bruke relativ vekst, som er differansen mellom den prosentvise veksten i antall arbeidsplasser i kommunen og veksten i antall arbeidsplasser i Norge. Da filtrerer vi bort konjunktursvingningene, og kan se hvordan veksten i den enkelte kommune er i forhold til andre kommuner i landet over tid.

Tabell 1: Relativ vekst, differanse mellom prosentvis vekst i kommunen og veksten på landsbasis, i antall arbeidsplasser i næringslivet, i kommunene i Sogn og Fjordane. Nest siste kolonne viser progressivt gjennomsnitt for de siste ti årene. Siste kolonne viser trenden, som sier noe om retningen i den siste perioden.

Rang	Kommune	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Prog snitt	Trend
20	Gulen	1,2	2,7	0,5	1,4	-1,5	-4,1	-5,3	0,4	4,0	7,8	-1,4	11,1	2,7	0,9
35	Balestrand	-8,2	6,8	-4,6	-4,4	2,7	-6,8	-2,6	-0,9	10,5	2,2	2,8	3,3	1,8	1,1
116	Naustdal	1,7	10,5	-2,5	-15,7	-2,1	3,6	-13,0	2,5	7,0	-1,2	-5,0	9,1	0,2	1,3
119	Hyllestad	-6,7	-5,1	5,7	-28,2	25,7	-2,5	-3,2	-5,2	3,9	-2,0	-7,9	9,8	0,1	0,4
139	Fjaler	-1,8	1,6	1,3	-2,2	-7,3	-2,3	6,5	1,2	-4,9	3,1	-2,4	2,1	-0,1	0,3
141	Førde	-0,5	-0,7	0,8	-1,7	0,4	0,2	-0,7	-2,8	4,0	-0,6	-1,4	0,4	-0,1	0,0
143	Sogndal	-2,8	0,7	0,5	1,7	-1,5	-2,9	-2,6	-3,2	-2,3	4,8	-0,4	2,0	-0,1	0,2
172	Flora	-1,9	1,6	-6,7	-2,6	3,4	-0,9	-0,8	2,9	1,4	-2,3	0,3	-2,5	-0,4	0,2
207	Leikanger	-3,0	-1,6	66,6	-8,5	-34,8	-4,6	1,0	-0,3	0,8	11,4	1,8	-8,1	-0,7	-2,1
264	Solund	2,5	-6,8	-8,2	-7,1	2,6	3,3	1,8	-1,4	-4,9	7,4	-2,7	-6,5	-1,2	0,3
266	Selje	-6,0	-10,3	-7,7	-2,9	-2,5	-5,1	1,8	-7,1	5,1	-3,8	-1,2	1,6	-1,2	0,7
268	Stryn	-2,8	-0,7	1,1	3,4	-3,0	-6,6	-2,7	-4,7	2,9	0,7	0,4	-2,7	-1,2	-0,1
276	Luster	-1,0	-2,1	6,0	-1,1	-1,6	1,9	-1,1	-3,3	-0,9	-0,4	0,4	-4,6	-1,3	-0,5
281	Hornindal	-7,0	-5,7	6,0	-3,4	-1,5	-7,7	2,4	-3,0	0,3	-3,6	-4,1	3,3	-1,3	-0,1
283	Eid	0,7	-2,0	2,8	-1,9	5,2	0,6	-1,8	-3,6	-3,4	0,1	-1,5	-2,2	-1,3	-0,5
285	Gloppen	-3,0	2,6	10,0	-1,1	-1,2	-5,4	-2,4	-3,1	1,7	-2,0	-0,9	-1,3	-1,3	-0,5
295	Jølster	0,3	4,9	-3,3	2,5	-6,0	-0,3	-0,3	-8,7	-1,0	1,8	0,3	-1,9	-1,5	0,2
321	Aurland	-1,8	-11,8	5,5	1,6	-3,9	-0,9	-3,7	1,5	2,6	3,7	1,5	-14,3	-1,8	-0,8
323	Vågsøy	-3,2	2,5	-2,3	-5,6	-5,1	-5,4	-1,9	-3,5	2,7	2,5	-0,7	-4,9	-1,8	0,4
348	Askvoll	-5,0	4,3	-2,9	-5,9	2,1	0,9	0,4	-6,9	-1,4	-0,2	-1,6	-4,7	-2,1	-0,1
360	Gaular	-9,1	2,7	6,1	-8,6	-1,2	0,8	-2,5	4,1	3,3	-0,2	-10,6	-4,9	-2,2	-0,6
368	Bremanger	-6,5	-3,2	1,9	-11,1	-4,1	-8,5	1,2	1,9	-3,5	1,4	-4,9	-2,3	-2,4	0,3
370	Vik	-9,1	4,2	3,0	-4,3	-2,7	-2,3	-1,6	-3,5	0,5	-1,8	-4,0	-3,4	-2,4	-0,3
383	Årdal	1,3	-1,7	-1,3	-4,1	-5,6	-5,5	-3,3	5,3	3,3	-4,9	0,3	-10,1	-2,7	-0,1
423	Lærdal	1,5	1,0	1,3	-1,9	-3,8	-1,8	-3,9	-4,0	1,6	-1,6	-6,9	-10,7	-4,3	-0,7
426	Høyanger	-0,2	3,1	-1,9	-1,5	-6,7	-2,7	-0,9	-8,0	-20,1	-4,1	-10,4	5,5	-5,5	-0,3

Den første kolonnen viser rangeringen av det progressive gjennomsnittetⁱⁱ som vises i nest siste kolonne. Det progressive gjennomsnittet viser gjennomsnittet for de ti siste årene, der de siste årene er vektet tyngre.

Høyanger hadde et relativt tap på over 20 prosentpoeng av arbeidsplassene i næringslivet i 2009. Det var også svært stor nedgang i 2011. I 2012 var det imidlertid en relativ vekst på 5,5 prosentpoeng i næringslivet i kommunen. Det er et svært godt tegn. Ikke siden 2002 har Høyanger hatt en positiv relativ vekst i næringslivet.

I snitt har den årlige veksten i næringslivet i Høyanger vært 5,5 prosentpoeng lavere enn veksten nasjonalt i den siste tiårsperioden. Det er bare to kommuner i landet som har hatt en svakere utvikling i næringslivet. På tilsvarende rangering i fjor var Høyanger helt sist, så kanskje har kommunen begynt å klatre igjen.

1.3 Bransjer i næringslivet

Vi kan se på næringslivets sammensetning i bransjer, og bruker da den bransjeinndelingen som er mest vanlig, og som også SSB bruker i sine framstillinger.

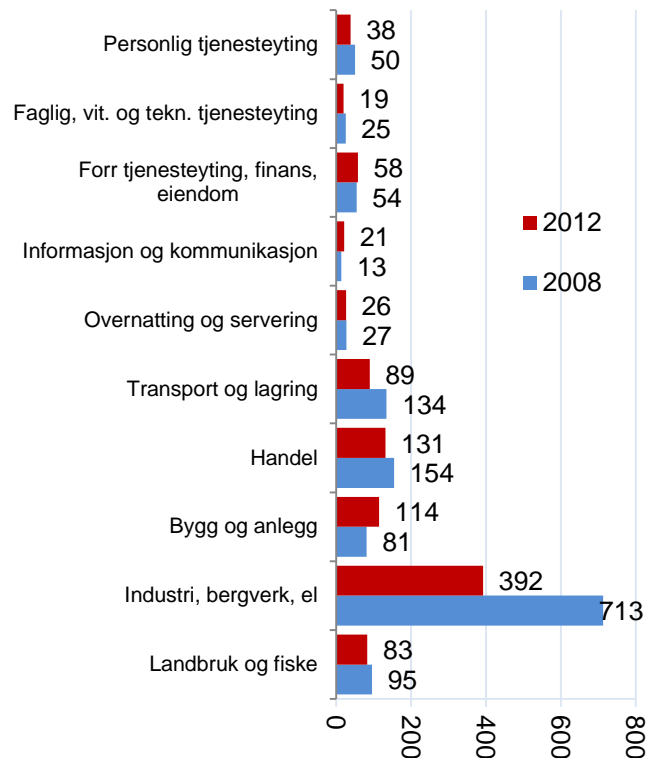
Industrien er fremdeles den dominerende bransjen i Høyanger, med 392 arbeidsplasser på slutten av 2012. Det har vært en nedgang fra 713 arbeidsplasser i 2008. Mesteparten av denne nedgangen skjedde som nevnt i 2009. Høyanger fikk også nedgang i antall arbeidsplasser i transport, landbruk og handel i denne perioden. Det har vært vekst i bygg og anlegg. De andre bransjene er ganske små.

1.3.1 Bransjer og lokaliseringkvotienter

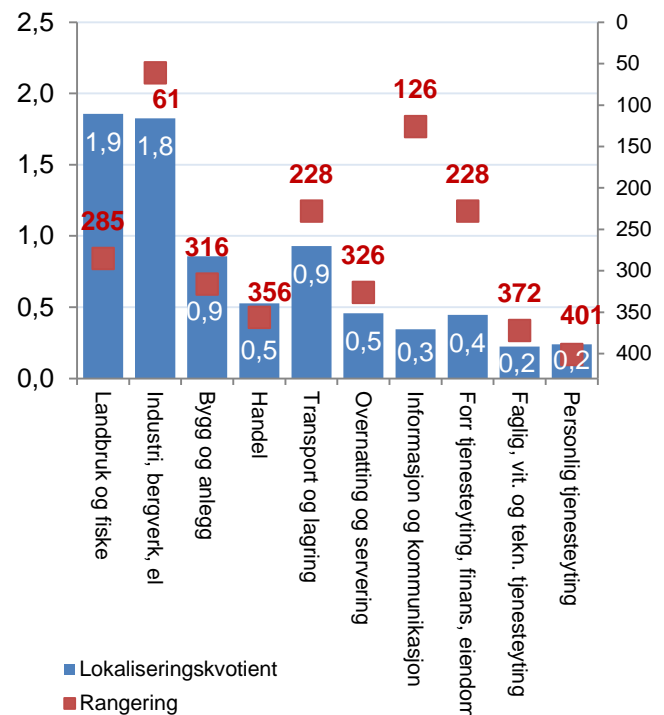
Vi så antall sysselsatte i de ulike bransjene i figur 4, men det er også interessant å vurdere om Høyanger har høye eller lave andeler i forhold til andre kommuner. I figur 5 ser vi lokaliseringkvotientene til de ulike bransjene. Antall sysselsatte i bransjen er delt på totalt antall innbyggere, og andelen er delt på tilsvarende andel for landet. Når tallet er 1, er andelen den samme som andelen i Norge. I figuren ser vi også hvordan rangeringen for lokaliseringkvotienten er blant de 428 kommunene i landet.

Lokaliseringkvotienten for industri er 1,8. Det betyr at industrien har en andel som er 1,8 ganger større i Høyanger enn i Norge. Rangeringsnummeret for industri er 61, det betyr at det bare er 60 kommuner i landet med høyere industriandel enn Høyanger. Det er også mer landbruk i Høyanger, og her er lokaliseringkvotienten 1,9. Det er imidlertid mange kommuner med høyere lokaliseringkvotient for landbruket. Det ser vi ved at Høyanger rangerer som kommune nr. 285

Alle de andre bransjene har en lokaliseringkvotient under 1. Men rangeringsnumrene viser at Høyanger har en høyere andel av bransjer som informasjon og kommunikasjon enn middels av norske kommuner. Dette er bransjer som er sterkt konsentrert til de største byene, og dermed har de fleste kommunene en lavere andel av disse bransjene enn landet som helhet.

Figur 4: Antall sysselsatte i ulike bransjer i Høyanger i 2008 og 2012.

Figur 5: Lokaliseringkvotient og rangering, lokaliseringkvotient venstre akse, rangering for lokaliseringkvotient på høyre akse.

1.4 Næringstyper i Norge

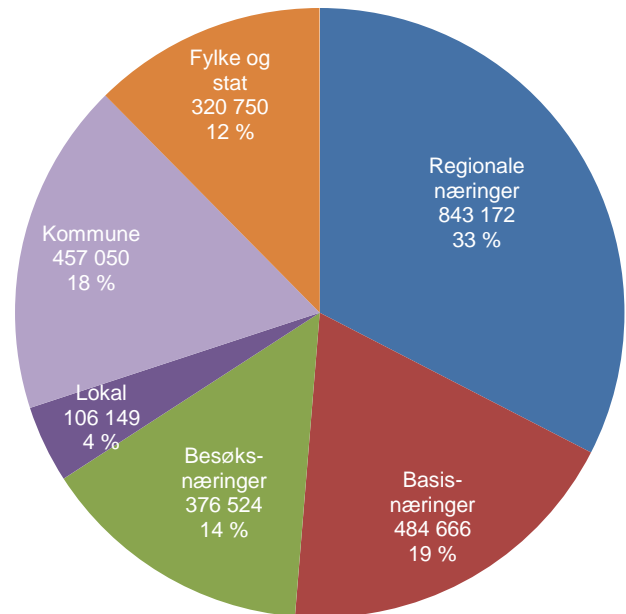
Noen deler av næringslivet kan vi karakterisere som *basisnæringer*. Basisnæringer er de delene av næringslivet som genererer inntekter utenfra. Eksportnæringer er basisnæringer, men vi kan også legge til næringer som selger sine produkter eller tjenester ut av regionen, selv om salget ikke er til andre land. Alle primærnæringer og stort sett all industri kan regnes som basisnæringer. Vi kan også ta med tjenester som konkurrerer i et nasjonalt eller internasjonalt marked, som IT, telekom og ingeniørtjenester. Basisnæringerne sysselsatte 484 666 personer i Norge i slutten av 2012. Utviklingen i basisnæringerne påvirkes kraftig av konjunkturer og har gått i bølger. De siste to årene har veksten vært sterk.

Besøksnæringer er de delene av næringslivet hvor kunden må være personlig til stede. Butikkhandel (men ikke internetthandel), servering, overnatting, opplevelser og personlige tjenester er bransjer som vi regner som besøksnæringer. Årsaken til at vi ønsker å isolere besøksnæringerne, er at de vil reflektere om et område er attraktivt å besøke. Områder som trekker til seg besøkende fra andre områder vil normalt få høyere etterspørsel, og dermed også flere arbeidsplasser i besøksnæringerne. Det vil være ulike stedskvaliteter som gjør et område attraktivt for besøk og for bedrifter i basisnæringerne. Besøksnæringerne sysselsatte 376 524 personer i 2012. Besøksnæringerne i Norge vokste raskt fra 2000 til 2007, men har stagnert etter det.

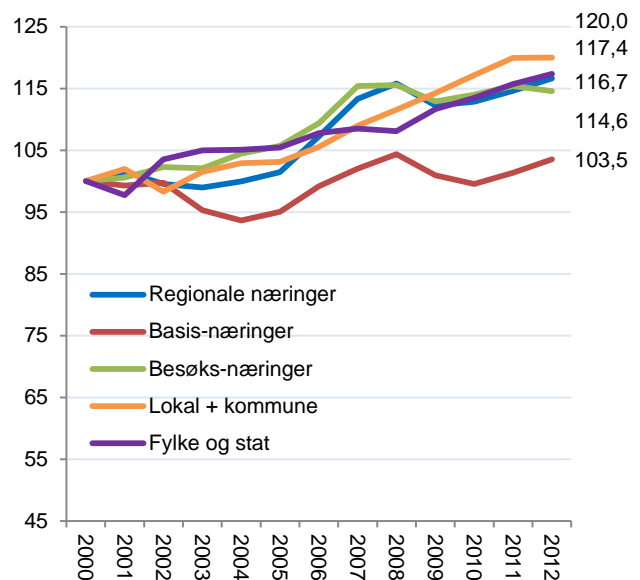
Den tredje og største gruppen kaller vi *regionale næringer*. Denne kategorien inneholder bransjer som bygg og anlegg, engros- og agenturhandel, transport og forretningsmessige tjenester. Dette er store bransjer, som ofte er knyttet til regionen, men som er ganske ujevnt fordelt mellom enkeltkommuner.

Til *lokale næringer* regnes privat virksomhet innenfor primærhelsetjenester, skoler, avfallshåndtering og barnehager. Dette er tjenester som er knyttet til lokalbefolkningen, og som i mange tilfeller er substitutter til de kommunale tjenestene. De lokale næringerne kan vi derfor se i sammenheng med kommunal sektor. Det er de lokale næringerne som vokser raskest i Norge, og de er samtidig ganske upåvirket av konjunkturerne.

Stat og fylkessektoren utgjør den siste delen av arbeidslivet, og hadde 320 750 sysselsatte i 2012.

Figur 6: Antall arbeidsplasser i offentlig sektor og de fire næringstypene i privat sektor i Norge i 2012.

Figur 7: Utviklingen i antall arbeidsplasser i de ulike sektorene og næringstypene i Norge, indeksert slik at nivået i 2000=100.

1.4.1 Næringstyper i Høyanger

Figur 8 viser andelen og antallet arbeidsplasser i de ulike sektorene i Høyanger i 2012. Privat sektor er inndelt i de fire næringstypene, regionale næringer, basisnæringer, besøksnæringer og lokale næringer.

27 prosent av arbeidsplassene var i basisnæringene i 2012. Dette tilsvarer 488 arbeidsplasser.

Basisnæringene står for halvparten av arbeidsplassene i privat sektor.

Det var 305 arbeidsplasser i de regionale næringene i 2012. Dette tilsvarer en andel på 17 prosent. Andelen er lavere enn andelen på landsbasis.

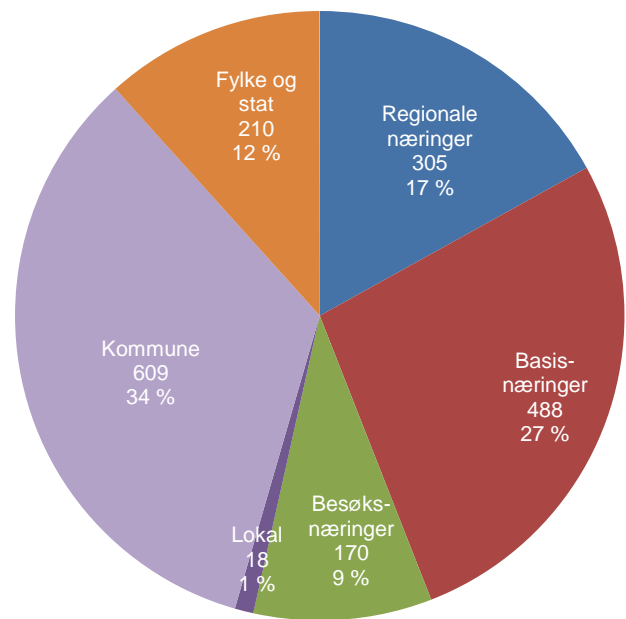
Det var 18 arbeidsplasser i de lokale næringene i 2012. Dette tilsvarer en andel på 1 prosent. Det var 609 arbeidsplasser i kommunal sektor. Dette tilsvarer 31 prosent av arbeidsplassene. Andelen er høyere enn andelen på landsbasis. Andelen arbeidsplasser i statlig og fylkeskommunal sektor er like stor som andelen nasjonalt. Det var 210 arbeidsplasser i disse sektorene i Høyanger i 2012.

Figur 9 viser den indekserte utviklingen av arbeidsplassene innen de ulike sektorene og næringstypene over tid. 2000-nivået er indeksert til å være lik 100. Skalaen er lik som i figuren på forrige side, for å gjøre det enklere å sammenlikne utviklingen lokalt med utviklingen nasjonalt.

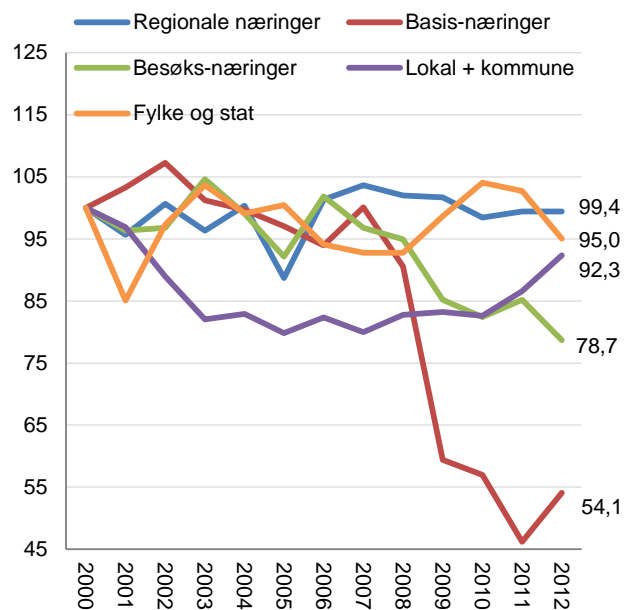
Mellom 2007 og 2011 var det et kraftig fall i antall arbeidsplasser i basisnæringene. Det har derimot vært en svak vekst mellom 2011 og 2012. I 2012 var andelen arbeidsplasser i basisnæringene 54,1 prosent av 2000-nivået.

Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Høyanger har blitt redusert med 21,3 prosent. På landsbasis har besøksnæringene hatt en vekst på 14,6 prosent, så den relative forskjellen er stor. De regionale næringene og offentlig sektor har hatt en svak nedgang i antall arbeidsplasser siden 2000.

Alle næringstyper og sektorer hatt en svak utvikling i antall arbeidsplasser i Høyanger. Nedgangen har vært størst i basisnæringene, som også er dominerende i Høyanger. Det er sannsynlig at nedgangen i basisnæringene har skapt negative ringvirkninger til andre næringer og sektorer.

Figur 8: Antall arbeidsplasser i offentlig sektor og de fire næringstypene i privat sektor i Høyanger i 2012.

Figur 9: Utviklingen i antall arbeidsplasser i de ulike sektorene og næringstypene i Høyanger fra 2000 til 2012.

1.4.2 Basisnæringer i Norge

Basisnæringene kan deles opp i tre ganske forskjellige næringer: Industri, teknologiske tjenester og naturbaserte næringer.

Vareproduserende industri er den klart største næringen, som sysselsatte 264 217 personer på landsbasis i 2012. Industrisyssetningen var på nesten 300 000 i 2000. Antallet arbeidsplasser i industrien har vært nedadgående i flere tiår. Denne nedgangen skyldes i stor grad at industrien har hatt muligheter til rasjonalisering, og dermed har verdiskapingen per sysselsatt kunnet øke ganske mye. Noe av dette skyldes også såkalt strukturrasjonalisering, ved at mange bedrifter i industribransjer med lav verdiskaping per sysselsatt har blitt lagt ned.

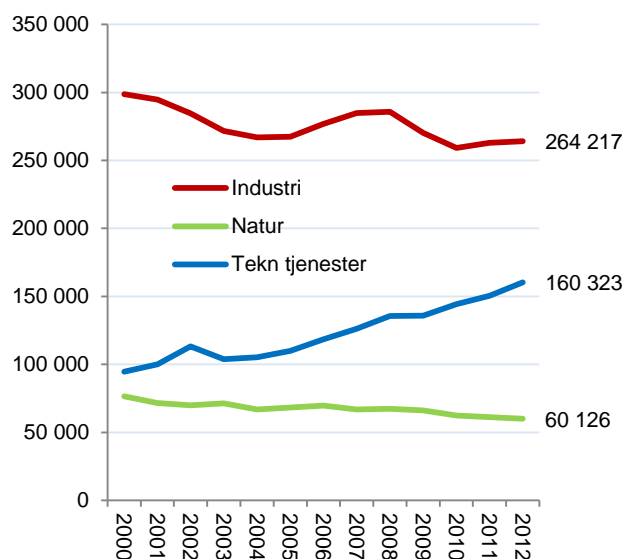
Naturbaserte næringer er primærnæringer som landbruk, fiske og gruvedrift. Antallet arbeidsplasser i primærnæringene har falt jevnt de siste årene, og utgjorde 60 126 arbeidsplasser på slutten av 2012.

De teknologiske tjenestene har etter hvert vokst seg store. Det er tjenester som IT, telekom, engineering, teknisk konsulentarbeid og forskning. Dette er bransjer som konkurrerer nasjonalt og internasjonalt. I 2000 var det under 100 000 arbeidsplasser i de teknologiske næringene i Norge, i 2012 hadde antallet økt til 160 323 arbeidsplasser.

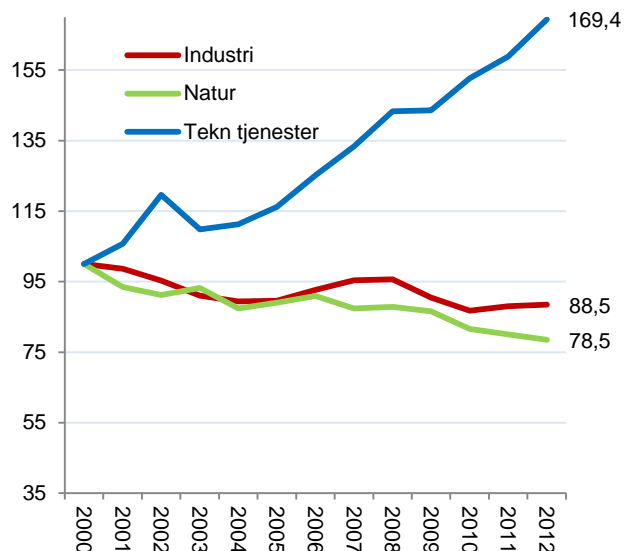
Vi kan se den indekserte utviklingen i de tre basisnæringene i figur 11. De teknologiske næringene har vokst med nesten 70 prosent siden 2000, og veksten ser ikke ut til å avta.

Industrien har hatt en nedgang på 11,5 prosent siden 2000. Nedgangen har ikke vært jevn, men fulgt konjunktorene.

De naturbaserte næringene har hatt en nedgang på 21,5 prosent av arbeidsplassene siden 2000. Nedgangen er jevn og sterk, og viser ingen tegn til å avta.

Figur 10: Antall arbeidsplasser i tre underkategorier av basisnæringer i Norge fra 2000 til 2012.

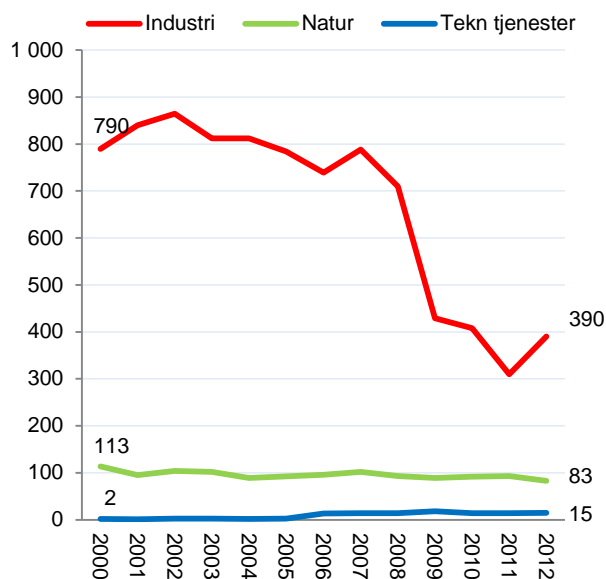
Figur 11: Indeksert utvikling i underkategoriene av basisnæringer i Norge fra 2000 til 2012. 2000-nivået er indekset til å være lik 100.

1.4.3 Basisnæringer i Høyanger

Industrien er klart størst i Høyanger. Det var 390 arbeidsplasser i industrien i 2012. Det var et sterkt fall i industrien mellom 2007 og 2011.

De naturbaserte næringene har hatt nedgang fra 113 arbeidsplasser i 2000 til 83 i 2012.

Det var 15 arbeidsplasser i de teknologiske tjenestene i Høyanger i 2012. Det er en oppgang fra to i 2000.

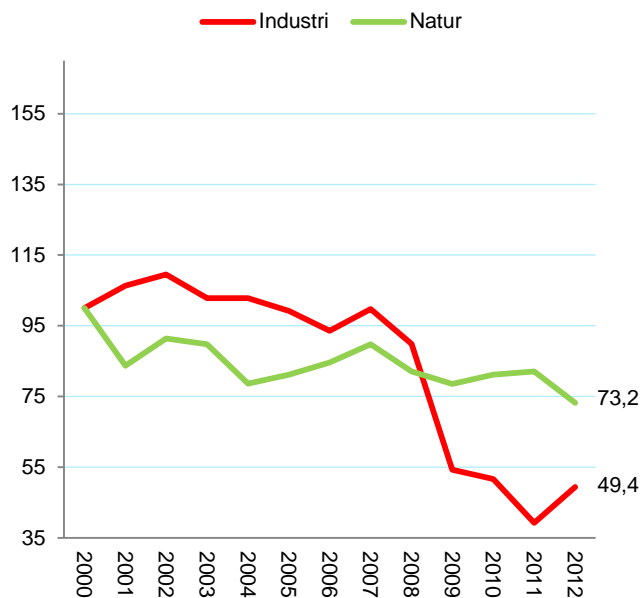
Figur 12: Antall arbeidsplasser i tre underkategorier av basisnæringer i Høyanger fra 2000 til 2012.

Figur 13 viser den indekserte utviklingen, der 2000-nivået er satt til å være lik 100. Skalaen er lik som i figuren på forrige side.

Antall arbeidsplasser i industrien i Høyanger ble redusert med over 50 prosent fra 2000 til 2012. På landsbasis har antall arbeidsplasser i industrien blitt redusert med 11,5 prosent.

De naturbaserte næringene har blitt redusert med 26,8 prosent. De naturbaserte næringene har også blitt redusert på landsbasis, men reduksjonen er noe sterkere i Høyanger.

Vi har ikke tatt med utviklingen i de teknologiske tjenestene i figuren ved siden av. En vekst fra 2 til 15 tilsvarer en vekst på 650 prosent. Når antallet i utgangspunktet er lite, kan den prosentvise veksten bli enorm.

Figur 13: Indeksert utvikling i underkategoriene av basisnæringer i Høyanger fra 2000 til 2012. 2000-nivået er indeksert til å være 100.

1.4.4 Besøksnæringer i Norge

Besøksnæringene kan vi dele opp i fire ulike næringer. Den første og desidert største er handel, og da har vi tatt med butikkhandel, og ikke f.eks. internetthandel som ikke er avhengig av personlig tilstedeværelse. Det var 246 808 arbeidsplasser i butikkhandelen i 2012. Antallet har gått ned siden 2008, da det var over 254 000 arbeidsplasser i handelen. Antallet arbeidsplasser i handelen har gått spesielt mye tilbake i de største byene, mens distriktene har hatt en vekst. Overgang fra butikk- til internetthandel kan ha vært en faktor i denne utviklingen, samtidig som det har blitt flere kjøpesentra med kjedebutikker i distriktene. Det har kanskje blitt mindre behov for å «dra til byen» for å handle?

Aktivitetsnæringene består av forskjellige bransjer innen underholdning, kultur, fritidsaktiviteter og sport, og inkluderer også bransjer som frisører og drosjer. Aktivitetsnæringene har samlet 57 877 arbeidsplasser i 2012.

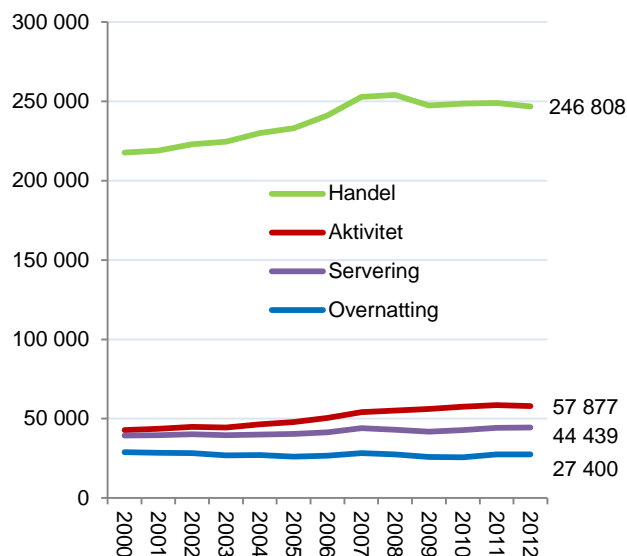
Serveringsnæringen, dvs. kaféer, restauranter og barer hadde 44 439 arbeidsplasser i 2012, mens overnattingsnæringene, hoteller, hytteutleie og campingplasser hadde 27 400.

I figur 15 ser vi utviklingen i de ulike næringene på landsbasis siden 2000.

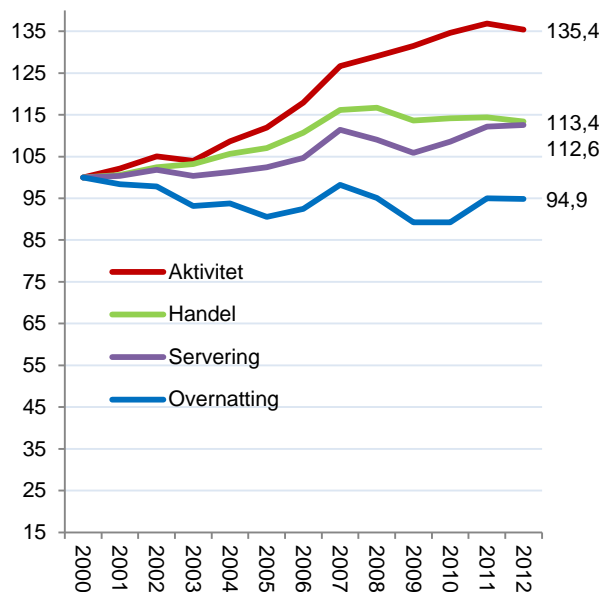
Aktivitetsnæringene har hatt en kraftig vekst, med 35,4 prosent økning i antall arbeidsplasser siden 2000. Det siste året var det imidlertid en noe overraskende nedgang.

Overnattingsnæringene har 5,1 prosent færre arbeidsplasser i 2012 enn i 2000. Antall overnattinger har økt, så det har nok skjedd en rasjonalisering i overnattingsnæringene på samme måte som i industrien.

Servering og handel har økt omtrent i samme takt som resten av økonomien.

Figur 14: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Norge fra 2000 til 2012.

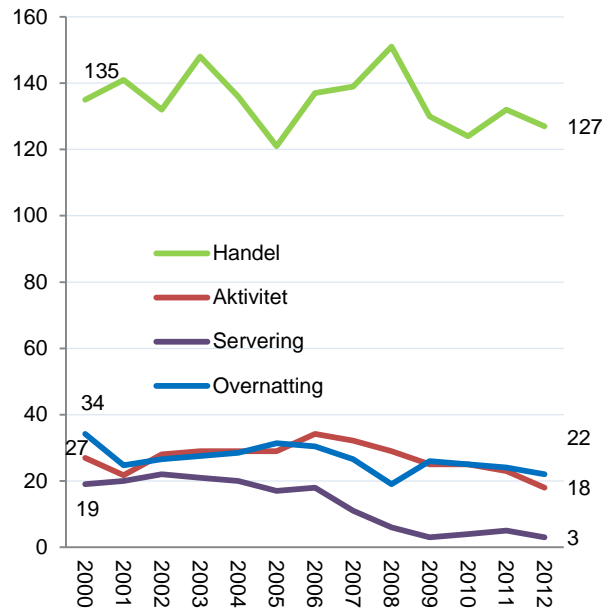

Figur 15: Indeksert utvikling i antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Norge. 2000-nivået er indeksert til å være lik 100.

1.4.5 Besøksnæringer i Høyanger

Som på landsbasis er butikkhandelen den mest dominerende av besøksnæringene i Høyanger. Handelen sysselsatte 127 personer på slutten av 2012.

De andre besøksbransjene er små. Det var 22 arbeidsplasser innen overnatting, og i aktivitetsnæringene i 2012. Det var bare registrert tre arbeidsplasser i overnattingsbransjen i 2012.

Figur 16: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Høyanger fra 2000 til 2012.

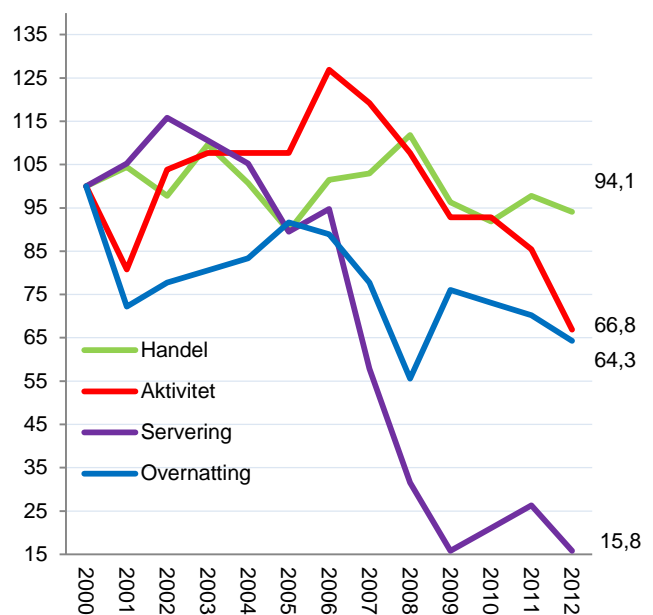
Figur 17 viser den prosentvise utviklingen, der 2000-nivået er indeksert til å være lik 100. Skalaen er lik som i figuren på forrige side, for å få frem forskjellen mellom utviklingen lokalt og utviklingen nasjonalt.

Handelsnæringen har blitt redusert med 5,9 prosent mellom 2000 og 2012.

Antall arbeidsplasser i aktivitetsnæringene har blitt redusert med 33,2 prosent. Det er spesielt etter 2006 at det har vært en sterk nedgang i aktivitetsnæringene.

Antall arbeidsplasser i overnattingsbransjen har blitt redusert med 35,7 prosent.

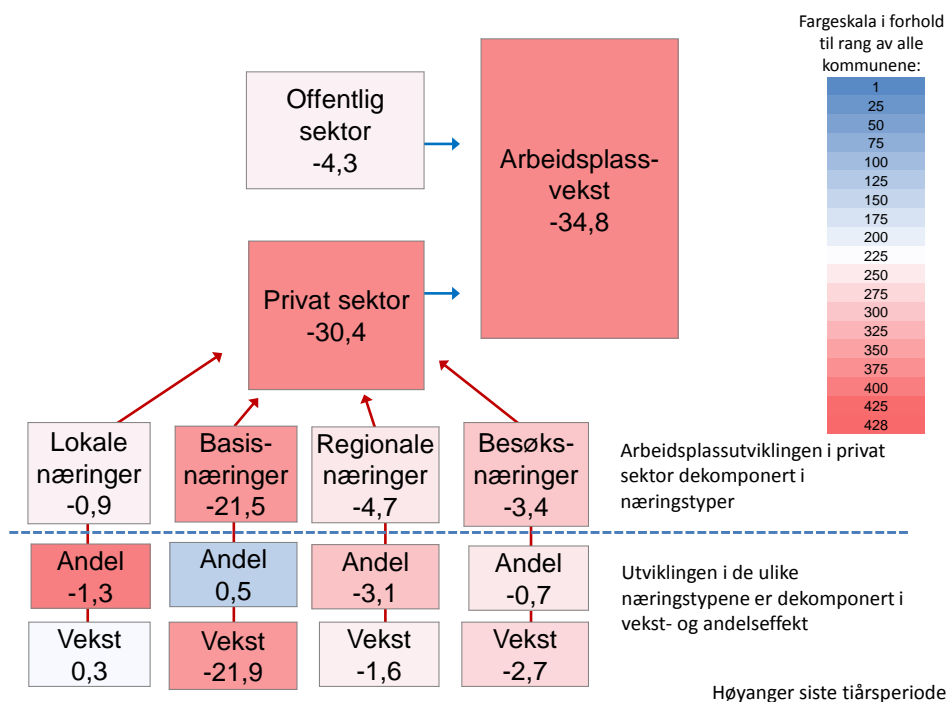
Serveringsbransjen har hatt den kraftigste prosentvise nedgangen. Antallet var i utgangspunktet lavt, vi så i figuren over at det var 19 arbeidsplasser i serveringsbransjen i 2000. En reduksjon til tre arbeidsplasser i denne næringen i 2012 tilsvarer en prosentvis nedgang på 84,2 prosent.

Figur 17: Indeksert utvikling i antall arbeidsplasser i Høyanger i besøksnæringene fra 2000 til 2012. 2000-nivået er indeksert til å være lik 100.

1.4.6 Oppsummering arbeidsplassutvikling

Nå har vi gått gjennom arbeidsplassutviklingen i kommunen, og sett hvordan utviklingen har vært i ulike sektorer, og ulike næringsstyper i kommunen. I figuren under har vi satt utviklingen inn i en modell, der vi kan se den relative betydningen av utviklingen i de ulike sektorer og næringsstyper, samtidig som fargene angir hvordan kommunen kommer ut i forhold til andre kommuner i landet.

Figur 18: Oppsummering av arbeidsplassutvikling i Høyanger i den siste tiårsperioden. Boksen som viser arbeidsplassvekst er vekst i antall arbeidsplasser som prosentvis andel av sysselsetting i begynnelsen av perioden, fratrukket tilsvarende andel på landsbasis. Dette dekomponeres i offentlig og privat sektor. Privat sektor er dekomponert i næringsstyper. Næringsstypene er dekomponert i en veksteffekt og en andelseffekt. Vekst-effekten viser hvordan næringsstypen ville ha bidratt til samlet vekst dersom næringsstypens andel hadde vært den samme som på landsbasis. Andels-effekten viser hvordan næringsstypen ville bidratt dersom veksten hadde vært den samme som på landsbasis.

Hele tiden måler vi bidraget til sysselsettingen mot tilsvarende bidrag på landsbasis, for å få fram hvordan utviklingen i Høyanger har avvirket fra utviklingen ellers i landet. Offentlig sektor har også vært med på å bidra til at arbeidsplassveksten i Høyanger har vært lavere enn ellers i landet.

Hovedvekten av Høyangers relative arbeidsplassnedgang skyldes svak arbeidsplassvekst i privat sektor. Differansen mellom vekstimpulsen i privat sektor i Høyanger og vekstimpulsen nasjonalt er på hele 30,4 prosentpoeng i Høyangers disfavør.

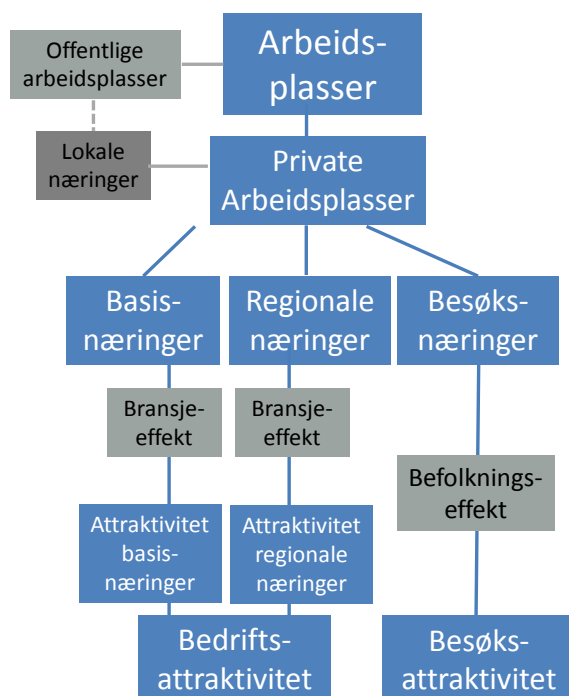
Det er den svake utviklingen i basisnæringene som har betydd mest for den negative utviklingen i privat sektor. Arbeidsplassutviklingen i basisnæringene har vært 21,5 prosentpoeng lavere i Høyanger enn på landsbasis i den siste tiårsperioden.

De regionale næringene og besøksnæringene har også hatt svakere utvikling i Høyanger enn ellers i landet. Disse har bidratt mindre til sysselsettingsvekst fordi de har vært forholdsvis små i utgangspunktet, men også fordi veksten i disse næringene har vært lavere enn ellers i landet.

2. Attraktivitet for bedrifter og besøk

Vi har så langt beskrevet næringsutviklingen gjennom å se på utviklingen i de ulike næringstypene. Vi ønsker nå å se om vi kan forklare en del av avvikene mellom veksten i de ulike næringstypene i Høyanger og veksten ellers i landet. Ulike bransjestrukturer forklarer mye av forskjellene mellom regioner når det gjelder vekst i basisnæringer og regionale næringer. Besøksnæringene blir i stor grad påvirket av egen befolkningsutvikling. Når vi kan korrigere for slike forskjeller, får vi fram mål for bedrifts- og besøksattraktivitet.

I figuren under ser vi hvordan vi tenker oss en modell hvor vi identifiserer de viktigste drivkreftene for næringsutvikling, målt gjennom arbeidsplassveksten i næringslivet.

Figur 19: Modell for bedrifts- og besøksattraktivitet.

Vi har vist utviklingen i antall arbeidsplasser i næringslivet i Høyanger, hvor vi har delt opp næringslivet i fire næringstyper. Lokale næringer er bedrifter innenfor primærhelsetjenester, barnehager, grunnskole og liknende. Dette er bedrifter som har befolkningen på stedet som kunder, og som i stor grad substituerer kommunen som tjenesteleverandør. Utviklingen i denne sektoren er derfor i stor grad et utslag av hvordan fordelingen mellom kommune og næringslivet er når det gjelder tjenesteleveranser. For eksempel har noen skoler blitt privatisert etter nedleggelsesvedtak i kommunen, og fortsetter virksomheten i privat regi. Dette er ikke en næringslivsvekst som er spesielt interessant, ettersom antall arbeidsplasser i stor grad er de samme før og etter privatisering. Derfor har vi sett på utviklingen i lokale næringer i sammenheng med kommunal sektor.

De tre næringstypene som gjenstår er dermed basisnæringer, regionale næringer og besøksnæringer. Utviklingen i besøksnæringene må ses i sammenheng med befolkningsutviklingen på stedet. Et steds innbyggere er i stor grad kunder også i besøksnæringene. Høy besøksattraktivitet vil gi seg utslag i at antall arbeidsplasser i besøksnæringene øker raskere enn befolkningsveksten skulle tilsi. Noen steder med høy befolkningsvekst vil

kunne se en vekst i besøksnæringene, men uten at stedet egentlig trekker til seg flere besøkende. Besøksattraktivitet blir derfor målt som økning i antall arbeidsplasser i besøksnæringene utover det som befolkningsutviklingen tilsier.

Basisnæringene er de som produserer varer og tjenester for et nasjonalt eller internasjonalt marked, og som skaper ny kjøpekraft til stedet. De fleste av bransjene som inngår her omtales som konkurranseutsatte bransjer. Utviklingen i slike bransjer må ses på i lys av bransjestrukturen. Noen steder har en høy andel av basisnæringene i bransjer som er i kraftig vekst på landsbasis, som f.eks. olje- og gassrelatert virksomhet. Da er det «normalt» med vekst i basisnæringene. Andre steder har tyngdepunktet i basisnæringene i bransjer som landbruk og prosessindustri, bransjer som har hatt kraftig nedgang i Norge de siste årene. Da er det en prestasjon å unngå nedgang i antall arbeidsplasser i basisnæringene. Høy bedriftsattraktivitet vil vi anta at gir seg utslag i at veksten i disse næringene er høyere enn bransjestrukturen tilsier.

Det vi kaller regionale næringer, som omfatter bransjer som transport, engroshandel, bygg og anlegg og forretningsmessig tjenesteyting, vil i mange tilfeller utvikle seg i tråd med regionens befolknings- og næringsvekst. Veksten blir da et resultat av vekst i andre næringer og som følge av økt etterspørsel fra en økende befolkning. Men de regionale næringene er svært ujevnt fordelt mellom kommunene. De regionale næringenes utvikling i en enkeltkommune kan derfor være svært interessant, og kan kanskje påvirkes sterkt gjennom å gjøre kommunene mer attraktive for slike næringer. For et større område, som et helt fylke, er kanskje utviklingen i disse næringene mindre interessant, fordi utviklingen ses på som et resultat av vekst andre steder. Vi vil derfor også se på hvordan utviklingen i de regionale næringene har vært, justert for virkninger av bransjestrukturen.

Hensikten med å beregne effekter av bransjestrukturen på basisnæringene og de regionale næringene, samt befolkningsendringseffekten på besøksnæringene, er at vi ønsker å se på næringsutviklingen når vi har korrigert for strukturelle effekter som ikke kan påvirkes regionalt eller lokalt. Hvor god eller dårlig er utviklingen i de ulike delene av næringslivet, når vi har korrigert for disse strukturelle forholdene? Bransjestrukturen i begynnelsen av en periode er gitt, den er et forhold som ikke kan endres på kort sikt. Det er derfor den relative utviklingen i de bransjene en region faktisk har i forhold til utviklingen i resten av landet som er målet for om næringslivet har lyktes eller ikke, og som derfor blir et mål for stedets bedriftsattraktivitet.

I resten av kapitlet skal vi vise hvordan vi har beregnet næringsattraktiviteten, gjennom å se på utviklingen i basisnæringene, de regionale næringene og besøksnæringene i relasjon til de strukturelle forholdene.

2.1 Bransjestrukturens betydning for basisnæringene

Vi så tidligere at bransjestrukturen har en sterk og klar påvirkning på veksten i antall arbeidsplasser i næringslivet. Når vi skal analysere den regionale veksten i de ulike næringstypene, er det derfor naturlig å se på bransjestrukturens betydning. Vi så tidligere i dette kapitlet at det var stor forskjell på veksten innad i de ulike næringstypene. Innenfor basisnæringene var det eksempelvis en sterk vekst innenfor det vi kalte teknologiske tjenester, mens naturbaserte næringer hadde sterk nedgang.

I tabellen under er de tre næringstypene splittet opp ytterligere, og antall arbeidsplasser er indeksert slik at vi ser veksten fra 2000 til 2012.

Tabell 2: Antall arbeidsplasser i Norge, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Næring	Næringstype-sub	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Industri	Anna industri	100	93,4	88,9	84,0	83,8	83,3	85,5	87,0	83,2	80,6	78,5	78,4	75,8
	Næringsmidler	100	98,9	97,2	95,7	92,4	89,5	88,5	88,9	87,9	84,6	84,4	85,7	86,3
	Olje og gass utvinning	100	102,2	103,0	103,5	103,6	107,1	117,5	120,8	128,7	131,0	137,8	147,3	157,5
	Prosessindustri	100	96,1	95,4	92,9	89,2	86,8	84,5	82,7	82,6	75,8	74,7	73,6	68,0
	Verkstedindustri	100	102,4	97,2	90,3	89,3	92,1	99,1	105,6	108,1	100,4	91,1	93,0	96,3
Natur	Fiske/havbruk	100	95,8	94,9	91,8	88,4	86,2	86,1	83,2	84,4	84,1	81,8	83,8	80,1
	Gruve	100	99,1	96,4	95,9	100,5	102,0	102,8	107,6	109,3	100,2	103,4	109,0	112,8
	Landbruk	100	92,3	89,5	93,5	86,1	89,0	91,7	87,2	87,4	85,3	79,0	75,6	74,4
Tekn. tjenester	Olje og gass	100	108,0	106,0	101,5	102,8	107,0	121,7	139,3	151,3	158,2	216,9	230,8	264,4
	Teknisk/vitenskap	100	101,4	147,1	129,9	132,2	136,6	149,1	154,4	168,5	148,9	149,1	156,6	165,0
	Telekom og IKT	100	109,0	99,7	94,7	95,6	101,2	105,7	113,8	120,0	120,7	124,0	126,5	132,1

Tjenester til olje- og gassektoren har økt med hele 164,4 prosent fra 2000 til 2012. Teknologiske og vitenskapelige tjenester og olje- og gassutvinning har også hatt sterk vekst. Telekommunikasjoner og IKT, samt gruvedrift er andre bransjer i basisnæringene som har hatt vekst.

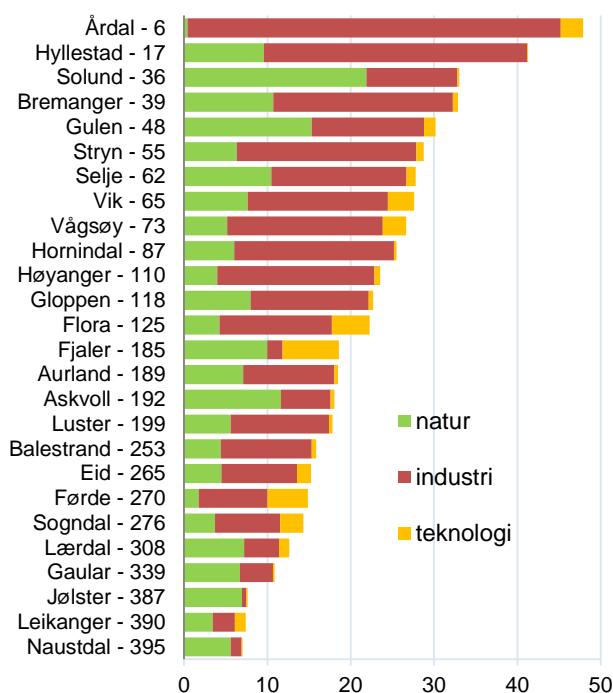
De andre bransjene har hatt nedgang. Størst nedgang har det vært i prosessindustri, landbruk, anna industri (bl.a. møbel) og fiske/havbruk.

Regionene har svært ulik fordeling av sine basisnæringer, og det forklarer ganske mye av forskjellene i vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringene. Det er klart at en region som har hatt mye av sine basisnæringer i landbruk, fiske eller prosessindustri har hatt vanskeligheter med å oppnå vekst i denne perioden. Regioner med store andeler av basisnæringene innenfor olje- og gass eller teknologiske tjenester, vil på sin side nesten ikke kunne ha unngått vekst.

2.1.1 Basisnæringer i kommunene

Sogn og Fjordane har mange kommuner som har mye basisnæringer. Høyanger kommer nå ganske langt ned på listen, og er rangert som nummer 110 av de 428 kommunene i landet når det gjelder konsentrasjon av basisnæringer.

Høyanger har forholdsvis mye industri, men lite naturbaserte næringer i forhold til andre kommuner i fylket. Det er også ganske lite av teknologiske tjenester i Høyanger.

Figur 20: Nivå på og rangering av basisnæringene i kommunene i Sogn og Fjordane i 2012

I tabell 3 er kommunene i Sogn og Fjordane rangert etter bransjustert vekst i basisnæringene. Kolonnen «normalisert» viser den reelle relative veksten, målt som prosent av samlet sysselsetting. Den kan dekomponeres i bransjeeffekten og den bransjusterte veksten, som måler vekst utover det man kan forvente av bransjestrukturen.

Arbeidsplassveksten i basisnæringene i Høyanger har vært 21,9 prosentpoeng lavere enn veksten nasjonalt i den siste tiårsperioden. Dette skyldes til dels en dårlig bransjestruktur, men mest av alt en dårlig bransjustert vekst.

Dersom utviklingen i antall arbeidsplasser bransje for bransje hadde vært lik resten av landet, ville Høyanger likevel fått en svakere vekst enn resten av landet. Det er bare Årdal og Bremanger som har hatt en mer ugunstig bransjestruktur av kommunene i Sogn og Fjordane.

Det er klart at nedgangen i Høyanger ikke kan forklares av bransjestrukturen, men at det først og fremst skyldes nedleggelsen av Fundo.

Vi kan se at Høyanger har fått rangeringsnummer 425 av 428 kommuner i landet. Det betyr at det er tre kommuner i landet med enda lavere verdi for bransjustert vekst.

Tabell 3: Kommunene i Sogn og Fjordane, relativ vekst, bransjeeffekt og bransjustert vekst i basisnæringene i den siste tiårsperioden. Alt er målt som prosentvis andel av samlet sysselsetting i kommunene. Rangering blant alle kommunene mht. bransjustert vekst til venstre.

Rang	Kommune	Normalisert	Bransjeeffekt	Bransjustert
31	Hornindal	2,2	-4,5	6,7
37	Gulen	2,1	-3,9	6,0
51	Luster	2,1	-2,8	4,9
84	Balestrand	0,7	-2,8	3,5
92	Hyllestad	0,4	-2,9	3,4
114	Stryn	-1,9	-4,3	2,4
119	Gloppen	-1,3	-3,5	2,3
121	Fjaler	0,1	-2,0	2,1
137	Aurland	-1,1	-2,9	1,9
153	Førde	0,3	-1,4	1,7
156	Vik	-1,4	-3,0	1,6
169	Årdal	-9,9	-11,1	1,2
181	Sogndal	-1,1	-2,0	0,9
232	Solund	-6,1	-5,8	-0,3
273	Bremanger	-8,8	-7,6	-1,2
284	Naustdal	-2,8	-1,4	-1,4
313	Leikanger	-2,8	-0,8	-2,0
321	Eid	-4,7	-2,5	-2,2
353	Flora	-4,4	-1,2	-3,3
364	Selje	-9,3	-5,3	-4,0
366	Jølster	-6,7	-2,6	-4,1
390	Gaular	-7,9	-2,6	-5,4
400	Askvoll	-9,5	-3,4	-6,0
410	Lærdal	-8,7	-1,6	-7,1
423	Vågsøy	-15,3	-4,6	-10,7
425	Høyanger	-21,9	-6,4	-15,6

2.1.2 Bransjejustert vekst i basisnæringene

I tabellen under ser vi hvordan kommunene i Sogn og Fjordane kommer ut når det gjelder bransjejustert vekst i basisnæringene. Det er det målet vi bruker for attraktivitet for basisnæringer.

Tabell 4: Bransjejustert vekst i basisnæringene, målt som prosent av samlet sysselsetting. Progressivt snitt for de siste ti årene i kolonnen til høyre.

Kommune	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Prog snitt
Hyllestad	-2,7	-0,5	0,5	-15,7	13,6	-1,9	4,9	1,3	-0,9	0,5	-3,4	5,7	1,1
Luster	1,5	-1,3	-1,2	0,0	0,6	-0,7	0,8	-0,4	1,0	0,4	-0,3	4,4	0,9
Hornindal	1,2	-4,3	3,3	1,5	-1,3	-0,6	1,6	0,3	0,3	1,7	0,5	0,9	0,7
Balestrand	0,5	1,6	1,9	-2,0	1,9	-0,9	-2,0	1,8	2,3	-1,3	-0,8	3,4	0,6
Gulen	1,5	0,1	1,4	-1,2	0,2	0,0	-1,6	1,7	-2,0	7,0	-0,2	-2,1	0,4
Førde	-0,1	0,0	-0,5	-1,8	1,7	-0,7	0,3	-1,2	1,9	-0,1	0,1	1,3	0,4
Årdal	2,5	-4,1	-0,3	-1,0	-1,9	1,0	0,4	6,0	4,0	-1,4	-0,7	-2,5	0,4
Aurland	1,4	-0,5	-0,5	0,9	0,1	0,1	-0,7	0,3	1,0	1,0	-0,2	0,3	0,3
Solund	4,0	-3,5	-4,1	-1,4	0,5	1,9	2,0	0,0	-0,2	2,9	-0,7	-1,8	0,2
Gloppen	0,1	1,0	1,6	-0,3	0,0	-0,8	0,3	0,6	1,0	0,6	-0,6	0,0	0,2
Fjaler	0,0	-0,4	0,4	-0,2	0,4	1,0	1,0	-1,0	-0,6	-0,7	-0,3	1,4	0,1
Bremanger	-1,4	-3,0	1,8	-2,9	-0,4	-2,6	2,3	1,3	-3,2	0,8	0,1	1,7	0,1
Stryn	-0,2	0,4	0,8	1,8	0,2	-0,5	0,1	-1,6	2,1	0,4	-1,3	0,6	0,1
Leikanger	0,3	-1,5	-0,8	-1,1	0,1	0,1	0,3	-1,2	1,2	1,1	-0,3	-0,6	0,0
Naustdal	1,0	0,6	-1,1	-0,3	-0,3	0,6	-0,4	0,1	0,1	-0,4	-0,5	0,6	0,0
Sogndal	0,0	-1,8	1,0	0,7	0,1	0,4	-0,6	0,3	-0,6	-0,6	0,1	0,3	0,0
Selje	-2,4	-6,0	-4,5	0,0	0,8	-2,1	0,8	-1,5	2,4	-0,8	0,6	-0,3	0,0
Eid	1,6	-2,3	-0,4	-0,9	1,7	-0,7	-0,5	0,2	-1,4	0,2	-0,4	0,3	-0,2
Flora	-1,3	0,7	-2,9	-2,3	2,4	0,2	-0,2	0,6	-0,3	-2,4	1,3	-0,4	-0,2
Lærdal	1,5	4,4	1,8	-1,2	-7,4	-0,5	-0,6	0,1	0,0	2,0	-0,8	0,8	-0,2
Vik	-0,1	-0,3	2,3	-0,8	0,8	0,6	-2,0	1,4	0,6	0,8	-0,7	-2,4	-0,3
Jølster	0,9	-0,7	-1,7	-0,5	-2,0	1,5	-0,5	-0,2	-0,4	-0,6	-0,4	0,1	-0,3
Gaular	-1,0	1,4	-0,4	-3,1	0,6	0,5	-0,5	-0,9	1,8	-1,3	-1,9	-0,6	-0,6
Askvoll	0,5	0,1	-0,8	-0,9	3,1	1,5	-6,4	-1,0	-1,1	-0,9	0,1	0,0	-0,7
Vågsøy	-1,1	2,1	-1,4	-4,8	-1,4	-5,9	4,0	-1,0	1,2	2,1	-2,1	-2,1	-0,7
Høyanger	2,0	2,7	-0,6	0,5	-1,5	-2,7	1,5	-4,5	-10,6	0,1	-4,7	3,8	-2,0

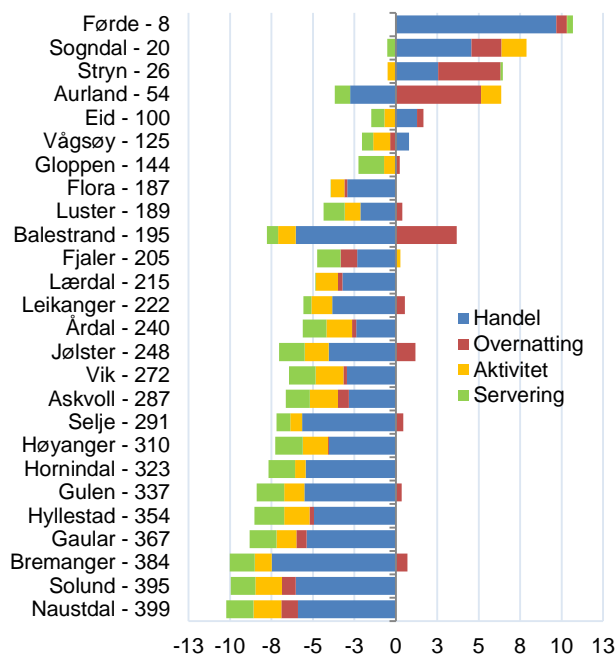
I tabellen over ser vi den bransjejusterte veksten i basisnæringene år for år. Mange kommuner i Sogn og Fjordane har hatt en bra utvikling i basisnæringene, når vi korrigerer for bransjestrukturen.

Nedgangen i 2009 har vi kommentert flere ganger så langt. Konkursen i Fundo preger utviklingen i Høyanger ganske kraftig. Høyanger hadde også et dårlig år for basisnæringene i 2011, men et svært godt år i 2012. Da ga basisnæringene i Høyanger en etterlenget vekstimpulsⁱⁱⁱ.

2.2 Besøksattraktivitet

Figur 21 viser besøksoverskuddet i de ulike underkategoriene av besøksnæringene i alle kommunene i Sogn og Fjordane i 2012. Kommuner som Førde, Sogndal og Stryn har stort besøksoverskudd.

Høyanger har besøksunderskudd i alle deler av besøksnæringene. Det er handelslekkasje og få arbeidsplasser innen servering og aktiviteter i kommunen. Høyanger er rangert som nummer 310 av kommunene når det gjelder konsentrasjon av besøksnæringer.

Figur 21: Overskudd som prosent av samlet sysselsetting i de ulike besøksnæringene i 2012. Rangering blant alle kommunene ved siden av kommunenavnet.

Tabell 5 viser vekstimpulser fra besøksnæringene i kommunene i Sogn og Fjordane de siste ti årene. Disse vekstimpulsene er dekomponert i befolkningseffekt og endring i besøksoverskudd.

Befolkningseffekten er positiv dersom kommunen har hatt større befolkningsvekst enn Norge. Ingen av kommunene i Sogn og Fjordane har hatt det i de siste ti årene, dermed har befolkningsutviklingen bidratt negativt i alle kommunene. I Høyanger har befolkningsutviklingen bidratt til at besøksnæringene har fått 2,2 prosent lavere vekst, målt i prosent av samlet sysselsetting i kommunene, enn besøksnæringene i landet som helhet.

Besøksnæringene i Høyanger har også hatt en svak utvikling etter at vi har kompensert for svak befolkningsutvikling. Besøksunderskuddet har blitt større, tilsvarende 0,5 prosent av samlet sysselsetting i kommunen. Det er ikke spesielt mye, men viser at Høyanger har fått økt lekkasje i besøksnæringene de ti siste årene.

Tabell 5: Vekstimpuls fra besøksnæringene, dekomponert i befolkningseffekt og besøksoverskudd. Rang for vekst i besøksoverskudd blant de 428 kommunene til venstre.

Rang	Kommune	Vekstimpuls	Befolkningseffekt	Besøksoverskudd
69	Stryn	1,0	-1,2	2,3
73	Askvoll	-0,2	-2,3	2,2
77	Fjaler	0,7	-1,5	2,2
85	Førde	1,3	-0,7	2,0
115	Balestrand	-1,2	-2,6	1,4
132	Luster	0,4	-0,8	1,2
201	Naustdal	-0,1	-0,5	0,4
208	Sogndal	-0,5	-0,8	0,3
212	Selje	-1,7	-1,9	0,2
215	Solund	-1,5	-1,7	0,1
217	Eid	-0,9	-1,0	0,1
227	Gulen	-1,6	-1,7	0,0
259	Vågsøy	-2,3	-2,1	-0,2
268	Aurland	-3,0	-2,6	-0,4
270	Gloppen	-1,8	-1,4	-0,4
276	Høyanger	-2,7	-2,2	-0,5
289	Gaular	-1,2	-0,4	-0,8
310	Flora	-1,8	-0,7	-1,1
334	Årdal	-2,7	-1,4	-1,3
341	Hyllestad	-2,8	-1,5	-1,3
357	Leikanger	-2,3	-0,8	-1,5
365	Bremanger	-3,3	-1,6	-1,7
372	Jølster	-2,4	-0,6	-1,7
391	Vik	-4,2	-2,0	-2,2
397	Lærdal	-3,3	-1,0	-2,3
415	Hornindal	-4,0	-0,7	-3,4

2.2.1 Vekstimpulser fra endring i besøksoverskudd

Vi så på forrige side at besøksnæringene i Høyanger har bidratt litt til sysselsettingsnedgang, som følge av at besøksunderskuddet har økt.

I tabellen under kan vi se hvilke vekstimpulser endringer i besøksoverskuddet har gitt år for år.

Tabell 6: Endringer i besøksoverskudd årlig, som andel av samlet sysselsetting. Progressivt snitt for den siste tiårsperioden til høyre. Rangering med hensyn til progressivt snitt til venstre.

Rang	Kommune	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Prog snitt
20	Sogndal	-1,6	1,3	-1,7	1,6	-0,7	0,3	0,3	-0,3	-0,5	1,0	1,1	0,9	0,4
65	Fjaler	0,9	0,1	-0,4	0,8	-1,0	-0,2	0,5	0,7	0,3	-0,1	0,5	0,4	0,2
90	Stryn	-0,2	-1,1	0,2	1,5	0,6	-0,5	1,3	-0,8	-0,6	-0,1	2,7	-1,3	0,2
112	Balestrand	-2,5	1,7	-1,1	1,4	-2,6	-0,6	1,6	0,7	-0,6	-0,6	2,9	-1,2	0,2
123	Førde	-0,5	-0,5	0,2	1,1	0,3	1,5	3,9	-0,7	-1,1	0,0	0,2	-1,3	0,1
155	Luster	-0,8	-0,3	0,2	0,5	0,0	1,1	-0,5	0,7	-0,9	0,7	0,2	-0,4	0,1
156	Naustdal	-0,7	0,8	-0,3	0,0	0,5	0,1	-0,3	-0,8	0,9	-0,3	-0,1	0,5	0,1
178	Vågsøy	-0,1	0,8	-0,7	0,3	-0,5	-0,7	0,2	0,3	-0,5	0,2	0,3	0,4	0,1
238	Selje	-0,5	0,0	-0,2	0,5	-1,1	-0,1	1,2	-1,5	0,1	-0,3	0,5	0,3	0,0
241	Askvoll	-0,4	0,9	0,7	0,1	-0,5	-0,3	0,6	-0,3	0,0	0,6	0,0	-0,5	0,0
262	Gaular	-0,7	1,3	-0,2	-0,2	0,1	0,1	-0,2	1,5	-2,0	1,1	-1,0	0,5	0,0
279	Solund	1,1	0,0	-0,7	-0,7	0,9	0,5	0,7	0,0	-2,1	0,9	-0,7	0,4	-0,1
300	Eid	0,4	0,6	-0,4	0,9	0,8	1,1	-0,5	0,2	-0,8	-0,1	0,3	-0,8	-0,1
309	Hornindal	1,4	-0,6	-0,8	-0,7	-0,8	-1,1	0,6	0,3	-0,4	-0,2	-0,2	0,4	-0,1
321	Gulen	0,2	0,5	-0,3	0,3	-0,6	-0,1	0,2	1,5	-0,5	-1,4	0,2	-0,2	-0,1
328	Leikanger	0,4	1,2	0,6	0,3	-1,5	0,0	-0,6	0,7	-0,7	-0,2	0,9	-0,6	-0,1
329	Hyllestad	0,3	0,3	-0,5	0,4	-1,2	-0,3	-0,8	0,9	-0,5	0,8	-1,2	0,4	-0,1
334	Bremanger	-0,2	1,4	-0,6	-0,4	-1,0	0,0	0,1	-0,7	0,1	0,6	0,4	-0,7	-0,1
339	Gloppen	-0,4	-0,8	0,1	1,7	-0,5	-1,1	0,3	0,2	-1,4	0,5	0,5	-0,6	-0,1
355	Årdal	0,7	-0,1	-0,1	-0,1	0,2	-1,3	0,8	-0,6	0,0	0,3	0,1	-0,7	-0,2
370	Flora	0,9	-0,5	0,2	0,1	-0,3	-0,2	1,2	0,6	-0,5	0,0	-0,1	-1,4	-0,2
371	Vik	-0,1	1,1	-0,8	0,3	0,1	-0,5	0,9	-1,5	-0,6	0,0	-0,8	0,7	-0,2
387	Jølster	0,7	1,5	-0,5	1,3	0,1	-0,3	1,5	-2,8	-0,1	1,3	-0,2	-1,4	-0,3
389	Høyanger	-0,3	0,0	0,7	-0,5	-0,7	1,0	-0,5	-0,2	-0,9	-0,3	0,3	-0,7	-0,3
406	Lærdal	0,7	1,1	0,1	1,4	-1,9	2,1	-1,2	-1,3	0,3	-0,6	1,3	-2,1	-0,4
408	Aurland	0,9	-4,4	1,4	-0,2	-0,8	-0,1	1,1	0,8	-0,5	-1,6	2,4	-3,3	-0,4

Vekstimpulsene fra endringer i besøksoverskuddet i Høyanger har variert noe fra år til år. I sum har impulsene vært negative, og bidratt til en nedgang i sysselsettingen i Høyanger tilsvarende 0,3 prosent årlig. Rangeringen til Høyanger med hensyn til vekstimpulser fra besøksnæringene er 389 av 428 kommuner. Det plasserer Høyanger blant de 40 kommunene i landet med svakest utvikling i besøksnæringene, etter at vi har justert for effekten av befolkningsendringene.

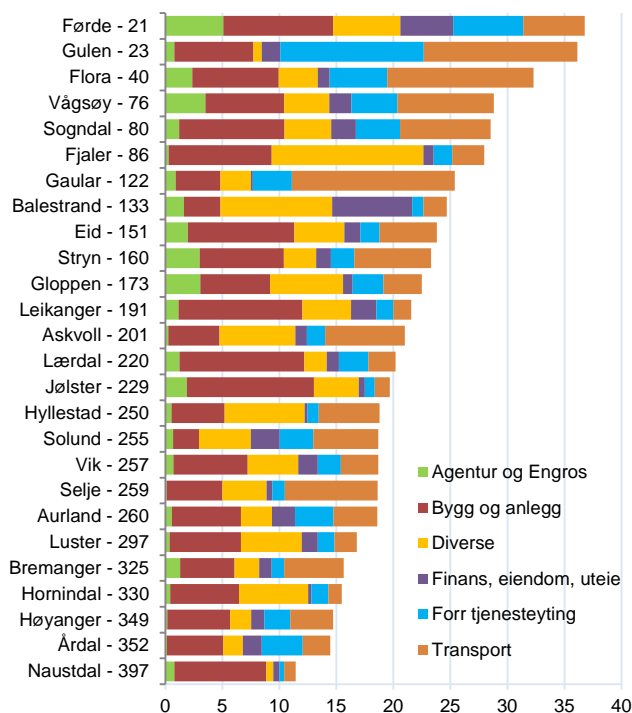
Mange kommuner i Sogn og Fjordane har hatt en negativ utvikling i besøksoverskuddet de siste årene.

2.2.2 De regionale næringene

Selv om de regionale næringene er jevnere fordelt mellom kommuner enn basisnæringer, er det likevel ganske stor forskjell på andelen som de regionale næringene utgjør av sysselsettingen i kommunene.

Det er typisk at kommuner som har funksjon som regionale sentra har en høy andel av de regionale næringene. Førde har høyest nivå av de regionale næringene i Sogn og Fjordane.

Høyanger har en svært lav andel av de regionale næringene, bare Årdal og Naustdal har en lavere andel av kommunene i Sogn og Fjordane.

Figur 22: Nivå regionale næringer, målt som arbeidsplasser i prosent av samlet sysselsetting. Rangering blant alle kommunene ved siden av kommunenavnet.

Tabell 7: Normalisert vekst, bransjeeffekt og bransjustert vekst i de regionale næringene de siste ti årene.

I tabell 7 ser vi hvordan den normaliserte veksten, det vil si vekst utover landsgjennomsnittet, har utviklet seg i kommunene i Sogn og Fjordane de siste ti årene. Videre ser vi hvordan den normaliserte veksten kan dekomponeres i bransjeeffekt og bransjustert vekst. Dette er den samme metoden vi brukte for basisnæringer. Bransjeeffekten betyr ikke så mye for de regionale næringene som for basisnæringene. Utviklingen er jevnere mellom de ulike bransjene i de regionale næringene, og arbeidsplassene er også jevnere fordelt mellom kommunene.

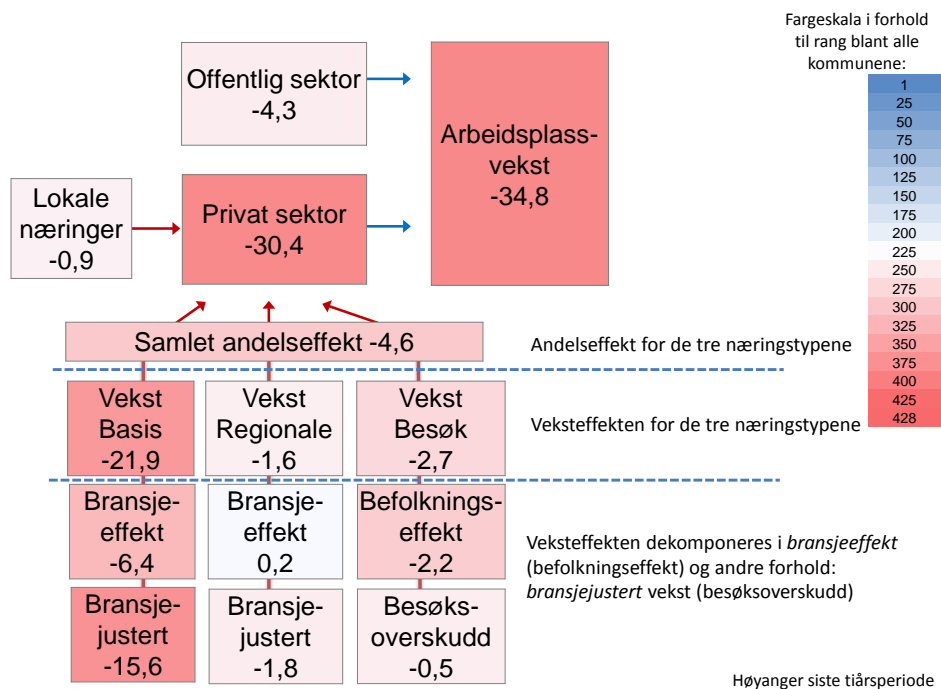
Høyanger har hatt en forholdsvis sterk relativ nedgang i antall arbeidsplasser i de regionale næringene de siste ti årene. Det skyldes ikke bransjestrukturen, som har vært nøytral.

Med den sterke nedgangen i industriarbeidsplasser, er det ikke så rart at også de regionale næringene har blitt negativt påvirket. Mange bedrifter i de regionale næringene betjener annet næringsliv.

Rang	Kommune	Normalisert vekst	Bransjeeffekt	Bransjustert vekst
4	Gulen	17,2	-1,1	18,5
64	Gaular	2,3	-1,8	4,2
70	Jølster	5,0	1,1	3,8
81	Balestrand	3,0	-0,5	3,5
91	Eid	3,5	0,3	3,1
132	Flora	0,8	-0,9	1,7
141	Gloppen	1,6	0,1	1,5
153	Aurland	1,4	0,2	1,2
165	Vågsøy	0,3	-0,8	1,0
172	Selje	0,2	-0,7	0,9
177	Solund	-0,6	-1,4	0,8
180	Fjaler	0,5	-0,3	0,8
200	Askvoll	-0,1	-0,4	0,3
224	Hornindal	0,5	0,7	-0,2
229	Vik	-0,1	0,2	-0,3
248	Naustdal	0,5	1,1	-0,6
294	Høyanger	-1,7	0,0	-1,6
307	Sogndal	-2,0	-0,1	-1,9
313	Bremanger	-2,2	-0,2	-2,0
329	Stryn	-2,5	-0,2	-2,3
339	Lærdal	-1,3	1,3	-2,6
348	Førde	-2,6	0,2	-2,8
349	Leikanger	-0,4	2,2	-2,8
370	Hyllestad	-3,1	0,4	-3,5
379	Luster	-3,5	0,3	-3,8
389	Årdal	-3,9	0,6	-4,5

2.2.3 Oppsummering bedrifts og besøksattraktivitet

I figuren under er analysen av arbeidsplassutviklingen i Høyanger illustrert.

Figur 23: Arbeidsplassutviklingen i Høyanger i den siste tiårsperioden. Boksen «Arbeidsplassvekst» viser differansen mellom vekstimpulsen i Høyanger og i Norge. Denne dekomponeres i offentlig og privat sektor. Utviklingen i privat sektor er dekomponert i næringstyper. Næringstypene dekomponeres i vekst- og andelseffekt. Andelseffekten for basis-, de regionale - og besøksnæringene er slått sammen i denne figuren. Veksteffekten i basis-, de regionale – og besøksnæringene er dekomponert i bransjeeffekt/befolkningseffekt og bransjejustert vekst/besøksoverskudd.

I figuren over ser vi at den svake arbeidsplassutviklingen i Høyanger i hovedsak skyldes svak vekst i næringslivet. Både basisnæringene, regionale næringene og besøksnæringene har utviklet seg svakt, men den svake utviklingen i basisnæringene får størst betydning, fordi basisnæringene hadde en mye større andel av arbeidsplassene i Høyanger enn besøksnæringene og de regionale næringene i utgangspunktet.

Den svake utviklingen i basisnæringene skyldes først og fremst nedleggelsen av hjørnesteinsbedriften Fundo i 2009. Høyanger hadde imidlertid en ganske uheldig bransjestruktur i utgangspunktet, med en stor andel av basisnæringene i bransjer med nedgang. Selv om utviklingen i antall arbeidsplasser i hver enkelt bransje hadde fulgt utviklingen på landsbasis, ville det blitt en merkbar nedgang.

I de regionale næringene har bransjestrukturen egentlig vært positiv, men det har vært en mye svakere utvikling i antall arbeidsplasser i de regionale næringene enn bransjestrukturen tilsier. Som vi har vært inne på, er det sannsynlig at nedgangen i industrien har smittet over på de regionale næringene.

Besøksnæringene har blitt hemmet av svak befolkningsvekst, men har også utviklet seg svakt når vi har kompensert for befolkningsutviklingen.

3. Pendling og arbeidsmarkedsintegrasjon

Et svært viktig forhold for alle kommuner, er hvordan arbeidsmarkedet i kommunen er integrert med arbeidsmarkedet utenfor kommunen. Dette kommer til uttrykk gjennom ut- og innpendling til andre kommuner som er innenfor praktisk pendlingsavstand.

3.1 Utpendling

Førde er den viktigste utpendlingskommunen for Høyanger. Det var 95 personer bosatt i Høyanger som hadde sitt arbeid i Førde i 2012. Det er noen færre enn det var i 2010.

Det er 73 personer som pendler til Hyllestad. Antallet utpendlere økt ganske mye.

Det er også et økende antall som pendler til Sokkelen. Det var 68 som bodde i Høyanger som pendlet dit i 2012.

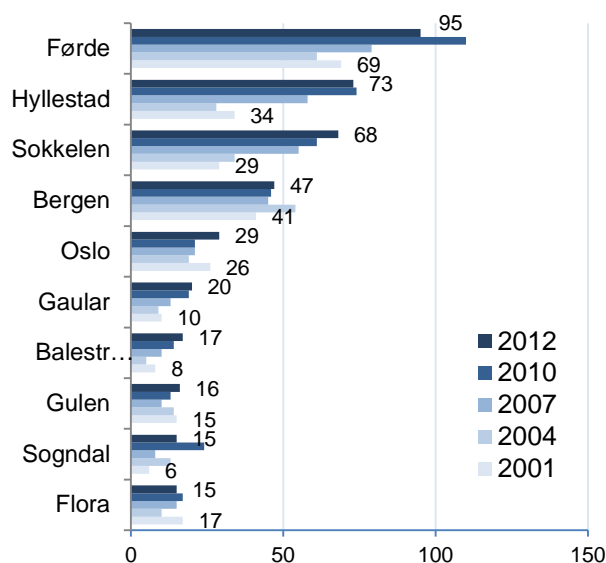
Det er også registrert pendlere til Bergen og Oslo, men det er neppe dagpendlere, men antakelig en del studenter med arbeid. Antall pendlere til Gaular og Balestrand øker også, men det er ikke blitt så mange ennå.

3.2 Innpendling

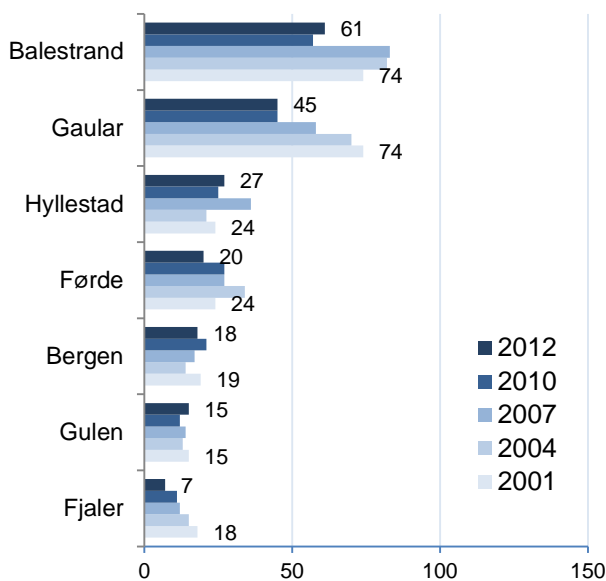
Figuren ved siden av viser de viktigste innpendlingskommunene til Høyanger. Skalaen er lik som i figuren over, slik at det blir lettere å sammenlikne antallet innpendlere med antallet utpendlere.

Det er hovedsakelig Balestrand og Gaular som har pendling til Høyanger. Antallet som pendler inn til Høyanger fra disse kommunene har sunket ganske mye siden 2001. Arbeidsplassnedgangen i Høyanger har dermed rammet bosettingen i disse kommunene også.

Det er også noe pendling inn fra Hyllestad, Førde, Bergen, Gulen og Fjaler.

Figur 24: Pendling ut av Høyanger, antall personer.

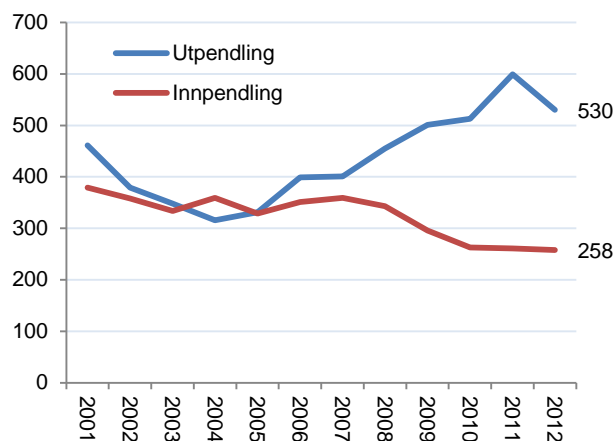
Figur 25: Pendling inn til Høyanger, antall personer.

3.3 Samlet pendling

På slutten av 2012 var det 258 personer som pendlet inn til Høyanger, mens det var 530 som bodde i Høyanger som pendlet ut.

Antallet som pendler ut økte fram til 2011, men sank en del i 2012. Vi så tidligere at det var vekst i antall arbeidsplasser i Høyanger i 2012, og denne veksten ser ut til å ha ført til at færre pendler ut.

Antallet som pendler inn har sunket en del, noe som nok skyldes nedgangen i antall arbeidsplasser.

Figur 26: Antall som bor i Høyanger og pendler ut, og antall som bor utenfor Høyanger og pendler inn.

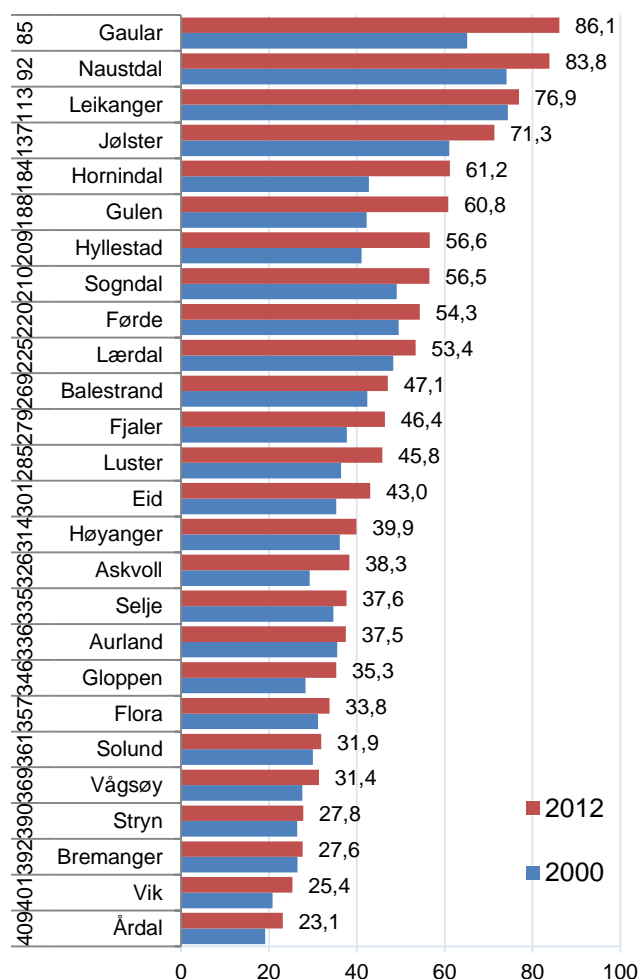
3.4 Arbeidsmarkedsintegrasjon

Arbeidsmarkedsintegrasjon er et mål for hvor sterkt arbeidsmarkedet på et sted er integrert med arbeidsmarkedet utenfor stedet gjennom inn- og utpendling. Det kan vi måle gjennom å legge sammen den prosentvise andelen av de sysselsatte på stedet som pendler ut, med andelen av arbeidsplassene på stedet som det pendles inn til.

Rangeringsnummeret for arbeidsmarkedsintegrasjon for Høyanger er 314 av 428 kommuner i landet. Arbeidsmarkedsintegrasjonen har ikke økt særlig mye i Høyanger, andre kommuner har hatt høyere økning.

Dermed er Høyanger en litt geografisk isolert kommune, som ikke i så stor grad kan utnytte arbeidsmarkedet i andre kommuner. Det øker sårbarheten, og avhengigheten av å skape lokale arbeidsplasser for å bevare bosettingen.

Den lave arbeidsmarkedsintegrasjonen deles med mange andre kommuner i Sogn og Fjordane.

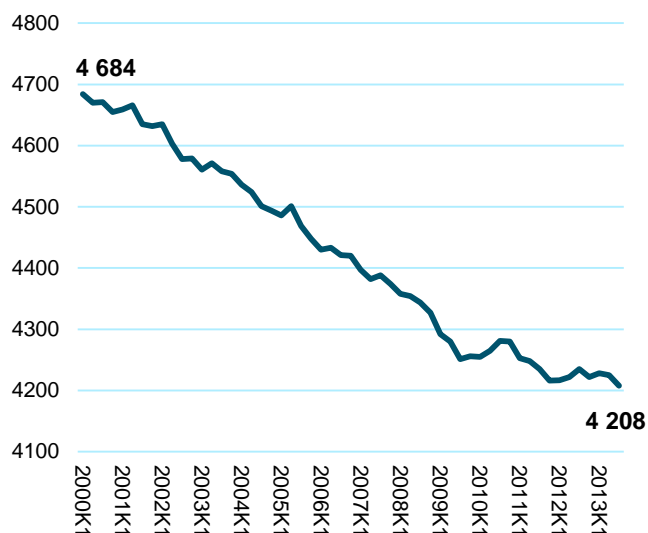
Figur 27: Arbeidsmarkedsintegrasjon i kommunene i Sogn og Fjordane i 2000 og 2012.

4. Befolkning

Befolkningsutviklingen er den mest betydningsfulle indikatoren for regional utvikling. Befolkningsutviklingen oppsummerer totaliteten i den regionale utviklingen, og er et resultat av vekst i arbeidsplasser i privat og offentlig virksomhet, attraktivitet og beliggenhet.

4.1 Folketallet

Folketallet i Høyanger har sunket ganske mye siden 2000. Ved siste telling, utgangen av 3. kvartal 2013, var folketallet i Høyanger 4 208 personer. I 2000 var folketallet 4 684.

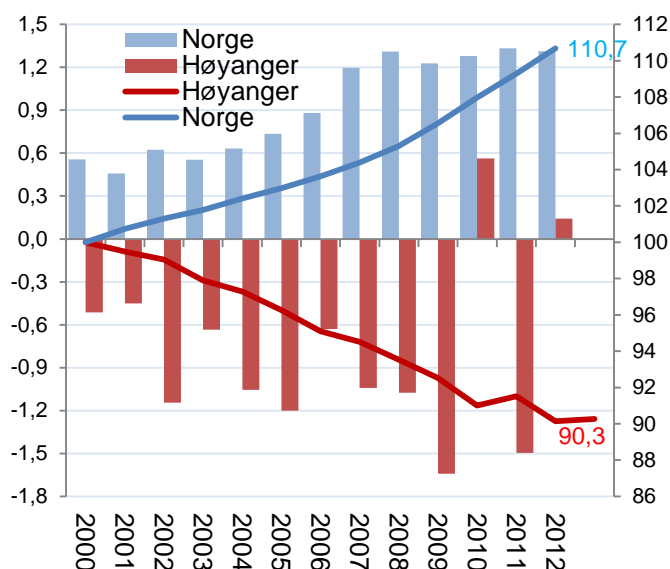
Figur 28: Folketallet i Høyanger ved utgangen av hvert kvartal siden 2000.

I figur 29 ser vi den årlige veksten i Høyanger og i Norge i perioden 2000 til 2013. Stolpene viser den årlige veksten, mens linjene viser den indekserte veksten, der 2000-nivået er satt til å være lik 100.

Det var en årlig nedgang i folketallet i Høyanger alle årene mellom 2000 og 2009. I 2010 ble det vekst i folketallet, i 2011 var det igjen nedgang, mens i 2012 ble det igjen vekst.

Mellom 2000 og 2013 har befolkningen i Høyanger blitt redusert med 9,7 prosent. Norges befolkning har vokst med 10,7 prosent i samme periode.

I resten av denne rapporten skal vi analysere utviklingen i mer detalj, for å finne forklaringer til denne utviklingen.

Figur 29: Utvikling i folketall og årlig vekst i folketall i Høyanger og Norge mellom 2000 og 2012. Aksen til venstre viser verdiene for den årlige veksten (stolpene). Høyre akse viser verdiene til den indekserte veksten (linjene).

4.2 Befolkningsutviklingen dekomponert

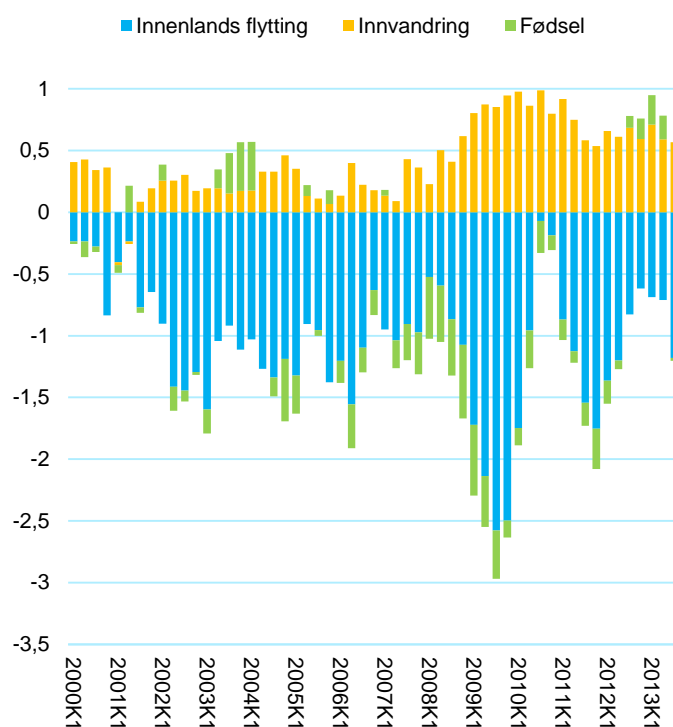
Endringene i befolkningen kan splittes opp i tre komponenter: Innenlands nettoflytting, netto innvandring og fødselsoverskudd. I figur 30 har vi illustrert hvordan disse tre komponentene har bidratt til befolkningsveksten for Høyanger.

Fødselsoverskuddet har vekslet på å være positivt og negativt, men det har verdier ganske nært null i hele perioden.

Innvandringen har bidratt positivt til befolkningsutviklingen. Den utgjorde et lite bidrag til befolkningsveksten frem til 2008. Deretter har den utgjort et større bidrag til befolkningsveksten.

Innenlandsk flytting fra andre kommuner har vært negativ i hele perioden. Netto utflytting til andre kommuner var spesielt sterk i 2009.

Det er den negative innenlandske nettoflyttingen som utgjør hovedbidraget til befolkningsnedgangen i Høyanger.

Figur 30: Prosentvis endring i befolkningen siste 12 måneder for hvert kvartal etter 2000, dekomponert.

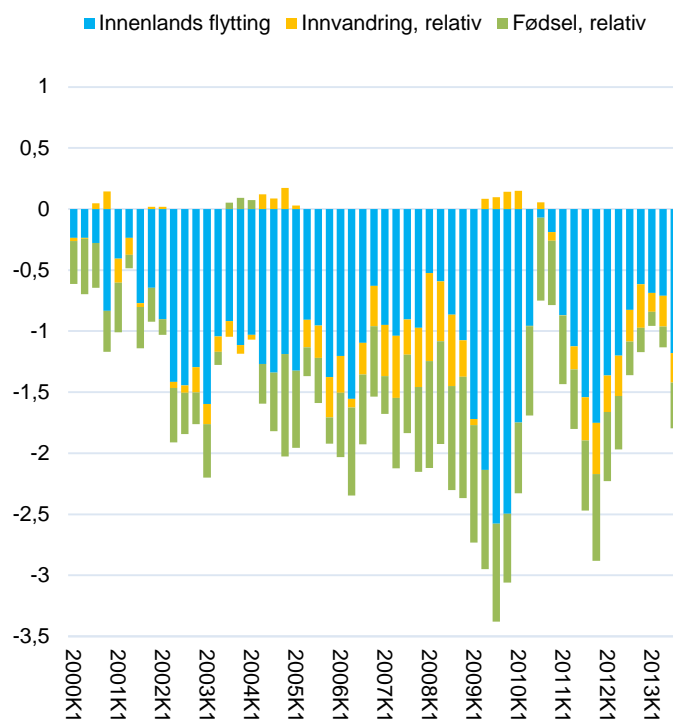
4.3 Normalisert utvikling

Det er interessant å se på hvordan befolkningsutviklingen på et sted avviker fra gjennomsnittet for Norge. Det kaller vi relativ utvikling, og tallene for Høyanger er vist i figur 31. Figuren viser hvordan de ulike komponentene i befolkningsutviklingen i Høyanger avviker fra landsgjennomsnittet.

Høyanger taper i forhold til resten av landet på at fødselsbalansen ligger rundt null, siden landet som helhet har positiv fødselsbalanse.

Innvandringen til Høyanger har i de fleste periodene vært lavere enn ellers i landet.

Det er netto utflytting til andre kommuner som er hovedproblemet for befolkningsnedgangen i Høyanger.

Figur 31: Relativ vekst, dvs. forskjell mellom prosentvis vekst i Høyanger og Norge, dekomponert.

4.4 Relativ flytting

Videre i denne rapporten vil vi fokusere spesielt på nettoflyttingen til steder inkludert innvandring, fordi denne størrelsen er den viktigste indikatoren for steders samlede attraktivitet. Det er mest praktisk å se på den relative nettoflyttingen, der vi trekker fra Norges samlede netto innvandring.

Tabell 8: Normalisert nettoflytting inkludert innvandring til kommuner i Sogn og Fjordane. Nest siste kolonne viser det progressive gjennomsnittet, siste kolonne viser trenden, dvs. retningen i den siste perioden. Rangering mht. progressivt gj.snitt til venstre.

Rang	Kommune	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Prog snitt	Trend
84	Sogndal	-1,3	-1,5	0,1	-0,5	0,6	-0,6	-1,5	-0,2	-0,6	-0,3	0,6	1,3	0,5	0,1	0,14
94	Gaular	-0,7	-1,2	-1,0	-0,8	-1,6	0,2	-2,2	0,1	-0,1	-0,3	-0,2	0,9	1,3	0,1	0,24
210	Luster	-1,2	0,4	-0,9	-0,3	-0,3	-1,3	-0,5	-1,3	-1,1	0,8	0,5	-0,9	-0,4	-0,4	0,05
212	Førde	0,0	-0,2	0,0	0,4	-0,8	0,2	-0,3	-0,4	-0,4	-0,4	-0,7	-1,2	0,2	-0,4	-0,05
214	Jølster	-0,3	-0,4	-0,9	-1,8	-0,3	-1,1	-0,3	-1,0	-0,1	-0,3	-0,2	-0,6	-0,2	-0,4	0,11
223	Stryn	1,2	-1,2	-0,3	0,6	-0,6	-1,8	-1,8	-0,1	-0,1	0,6	-0,5	-0,5	-0,6	-0,5	0,02
233	Leikanger	-0,3	-0,9	-1,3	-0,4	0,8	-1,3	-0,8	-1,9	-2,4	0,2	0,9	-0,6	-0,1	-0,5	0,04
282	Bremanger	-0,7	-1,3	-0,5	-0,4	-1,4	-1,7	-1,5	-1,7	-0,3	-0,2	-0,9	-1,1	0,7	-0,7	0,13
290	Hornindal	-0,3	-1,2	-1,0	-0,3	-0,2	-0,6	-0,8	-0,2	0,1	-1,1	-3,2	-0,1	0,2	-0,7	-0,05
299	Fjaler	-0,2	0,0	-0,2	-0,7	0,2	-1,6	-0,8	-0,9	-1,0	-0,1	0,9	-3,5	0,4	-0,7	-0,01
319	Aurland	-0,4	-0,6	-1,8	0,8	-1,7	-3,1	-1,0	-2,1	-1,4	-0,8	-0,3	0,7	-0,8	-0,8	0,11
322	Eid	-0,6	-1,2	-0,3	-0,3	-1,0	-0,1	-0,3	-0,9	-1,1	-1,1	-0,3	-0,4	-1,6	-0,8	-0,07
326	Lærdal	0,1	-0,9	-0,5	-0,6	-1,1	-0,3	-0,5	-0,6	0,0	-0,8	0,1	-1,6	-1,9	-0,8	-0,09
327	Vågsøy	-1,5	-0,9	-1,1	-1,3	-1,9	-1,9	-1,8	-1,7	-1,3	-0,6	-0,2	0,4	-1,0	-0,8	0,19
332	Flora	-0,3	-0,4	-0,3	-1,3	-0,6	-0,7	-1,6	-0,4	-1,3	0,0	-1,4	-0,7	-0,9	-0,9	0,02
338	Gloppen	-1,5	0,0	0,0	-0,5	0,3	-0,9	-1,5	-1,6	-1,3	-0,4	-0,5	-1,2	-0,8	-0,9	-0,04
361	Gulen	-0,4	-0,2	-0,4	0,0	-0,6	-1,6	-0,7	-2,8	-3,3	0,3	-0,2	-0,4	-0,9	-1,0	0,02
362	Naustdal	-0,2	0,1	-1,4	-2,0	-1,4	-0,2	-2,4	-0,8	-1,3	-0,4	-0,6	-0,7	-1,4	-1,0	0,09
365	Solund	-2,2	-0,9	-1,8	0,0	-2,2	0,3	-1,0	0,0	-0,1	-0,7	-1,1	-2,0	-1,5	-1,0	-0,11
376	Årdal	-1,1	-1,2	-1,0	-0,7	-0,2	-1,7	-1,6	0,5	-0,3	-0,1	-1,5	-1,5	-2,1	-1,1	-0,11
379	Vik	-0,9	-0,7	-0,4	0,2	-0,4	-1,2	-1,1	-1,7	-1,3	-0,9	-1,3	-0,9	-0,9	-1,1	-0,08
392	Askvoll	0,5	-1,4	-1,5	-1,4	-0,7	-1,4	-1,2	-2,5	-1,8	-1,7	-0,2	-0,6	-1,0	-1,2	0,05
404	Hyllestad	0,4	-2,0	0,5	1,4	-1,8	-1,7	-0,5	0,5	-2,6	1,2	-1,7	-2,0	-2,3	-1,3	-0,20
407	Selje	-0,5	-1,1	-0,1	0,0	-2,1	-1,5	-2,0	-1,9	-1,0	-2,3	-0,7	0,1	-1,9	-1,3	0,01
409	Balestrand	0,9	-1,9	-0,6	-2,5	-2,4	-1,7	-1,1	-2,8	-2,2	-0,9	-0,7	-0,9	-0,9	-1,3	0,19
412	Høyanger	-0,7	-0,6	-1,5	-1,2	-1,0	-1,8	-1,0	-1,5	-1,4	-2,4	-0,3	-2,1	-1,0	-1,4	-0,01

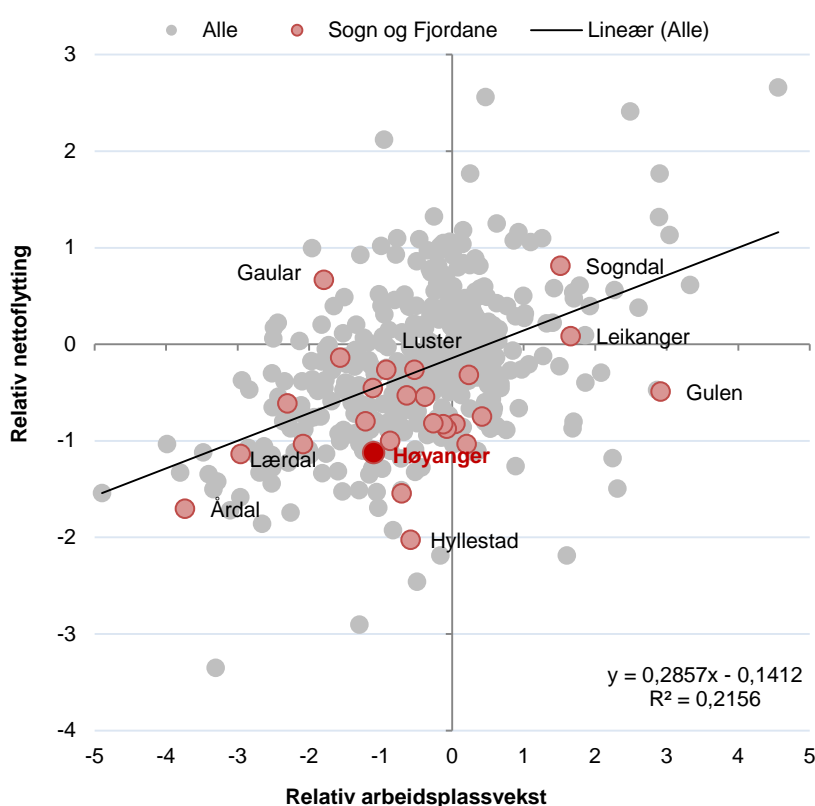
Den første kolonnen angir kommunenes rangering blant de 428 kommunene i landet med hensyn til progressivt gjennomsnitt, hvor tallverdien er i nest siste kolonne. Det progressive gjennomsnittet er et gjennomsnitt for de ti siste årene, hvor de siste årene er vektet høyere.

Flyttetallene for Høyanger er svakest av alle kommunene i Sogn og Fjordane. Det er ikke så rart, ettersom arbeidsplassutviklingen også har vært den svakeste. Rangeringen til Høyanger når det gjelder relativ nettoflytting er 412. Det er noe bedre enn rangeringen for relativ arbeidsplassutvikling i næringslivet.

I snitt har den årlige flyttingen til Høyanger vært 1,4 prosentpoeng lavere enn landsgjennomsnittet i den siste tiårsperioden.

5. Bostedsattraktivitet

Flytting og arbeidsplassvekst er de dominerende størrelsene for å beskrive regional utvikling. Det er åpenbart en sterk positiv sammenheng mellom et steds nettoflytting og den samlede arbeidsplassveksten. Steder med sterk vekst i antall arbeidsplasser vil trekke til seg innflyttere, og da vil den sterke arbeidsplassveksten være en årsak til innflyttingen. Andre steder kan ha sterk innflytting uten arbeidsplassvekst i en periode, og da vil denne innflyttingen føre til arbeidsplassvekst i senere perioder. Flytting og arbeidsplassvekst vil dermed påvirke hverandre gjensidig.

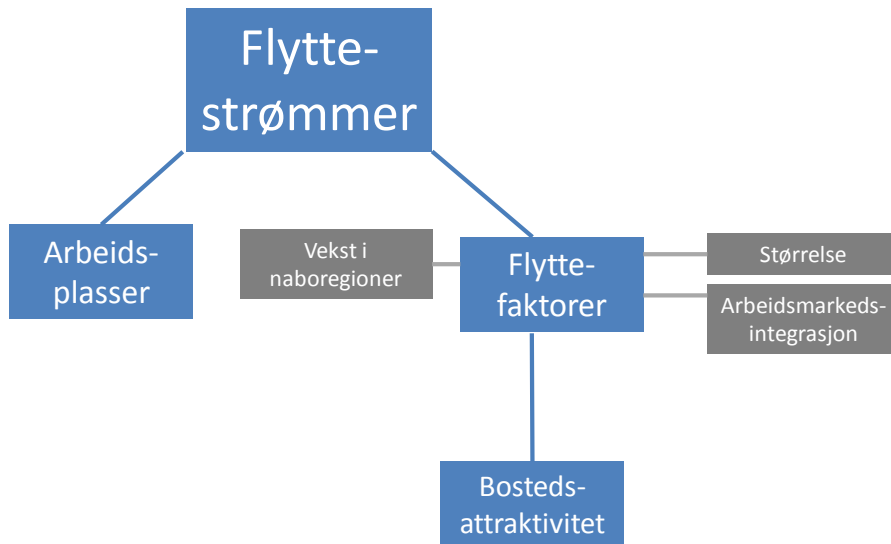
Figur 32: Kommunene i Norge i perioden 2010-2012 etter relativ nettoflytting og relativ arbeidsplassvekst.

Figuren viser hvordan sammenhengen mellom nettoflytting og arbeidsplassvekst har vært i kommunene i Norge i perioden 2010 – 2012 (tre års glidende gjennomsnitt). Streken viser den statistiske sammenhengen mellom disse to størrelsene, og representerer forventet nettoflytting gitt nivået på arbeidsplassveksten. Sammenhengen er positiv, men mange kommuner har en nettoflytting som avviker ganske sterkt fra forventningsverdien.

Arbeidsplassveksten i Høyanger har vært noe svakere enn middels, som vi ser ved at Høyanger ligger til venstre for den vertikale nullaksen. Nettoflyttingen til Høyanger har vært mer negativ enn arbeidsplassveksten skulle tilsi. Dette ser vi ved at Høyanger ligger plassert under forventningslinjen. Det er imidlertid andre forhold enn arbeidsplassvekst som påvirker nettoflyttingen til kommuner, som vi skal se på de neste sidene.

5.1 Hva styrer flyttestrømmene?

Som vi så på forrige side, påvirker arbeidsplassveksten på et sted nettoflyttingen på en positiv måte. Men vi så også at noen steder har mye bedre flyttebalanse enn arbeidsplassveksten tilsier, mens andre har mye dårligere flyttebalanse. Det er dermed faktorer ved siden av arbeidsplassveksten på et sted som har stor betydning for flyttebalansen. Det er svært interessant å få avdekket hva de andre flyttefaktorene består i.

Figur 33: Faktorer som styrer flyttestrømmene.

I figuren over har vi definert tre strukturelle forhold som har en signifikant og positiv betydning for flyttebalansen til et sted, når effekten av arbeidsplassveksten er tatt hensyn til.

Det ene er stedets *befolkningsstørrelse*, som betyr at steder med en stor befolkning har systematisk bedre flyttebalanse enn steder med lav befolkning. Det er et uttrykk for at steder med en høy konsentrasjon av folk virker tiltrekkende.

Derne ser vi at steder med høy *arbeidsmarkedsintegrasjon* har systematisk bedre flyttebalanse enn steder med lav. Det betyr at steder som ligger innenfor et større arbeidsmarked, og dermed har gode pendlingsmuligheter for befolkningen, får en gevinst i form av høyere netto innflytting.

Arbeidsmarkedsintegrasjonen regnes ut ved å legge sammen den prosentvise andelen av de sysselsatte på stedet som pendler ut med den prosentvise andelen av arbeidsplassene på stedet som det pendles inn til.

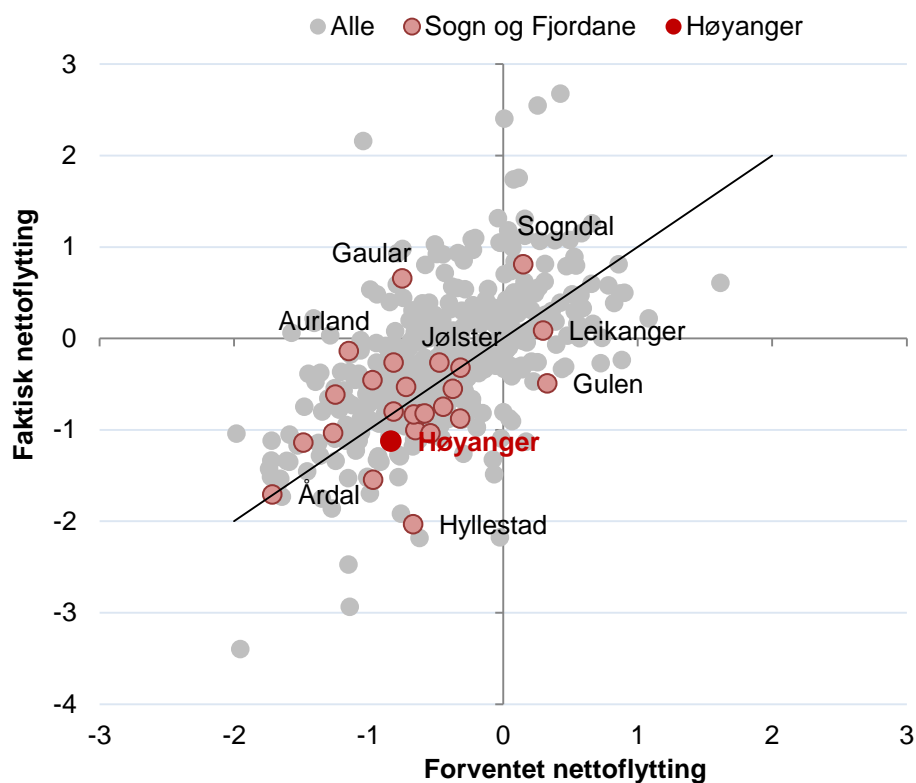
Den tredje strukturelle faktoren, *nabovækst*, er vekst i antall arbeidsplasser på omkringliggende steder som ligger innenfor pendlingsavstand. Dersom det er arbeidsplassvekst i nabokommunene, vil dette føre til høyere netto innflytting.

Telemarksforskning har analysert hvordan disse faktorene påvirker nettoflyttingen i kommunene i Norge i en regresjonsanalyse med input av data fra 2001 til og med 2012. Når vi kjenner disse sammenhengene, kan vi analysere hvordan disse faktorene hver for seg og til sammen har påvirket nettoflyttingen i en bestemt kommune. Et steds *bostedsattraktivitet* blir målt som en restfaktor; avviket mellom den faktiske nettoflyttingen og den forventede nettoflyttingen når vi tar hensyn til stedets arbeidsplassvekst, arbeidsplassveksten i nabokommuner, befolkningsstørrelse og arbeidsmarkedsintegrasjon. Steder som har bedre nettoflytting enn forventet vil da bli karakterisert som attraktive som bosted. Slike steder har egenskaper som fører til høyere nettoflytting enn hva som er «statistisk normalt».

5.2 Bostedsattraktivitet

Vi har så langt i dette kapitlet vist at nettoflyttingen til en kommune eller region påvirkes positivt av arbeidsplassveksten på stedet. Det er en velkjent og nesten selvfølgelig sammenheng. Derne har vi vist at nettoflyttingen også påvirkes positivt av arbeidsplassvekst i nabokommuner eller naboregioner, at størrelsen på folketallet påvirker nettoflyttingen positivt og at også arbeidsmarkedsintegrasjonen målt med brutto inn- og utpendling påvirker nettoflyttingen i positiv retning. Dermed er det fire kjennetegn ved kommuner og regioner som har en påviselig statistisk positiv sammenheng med nettoflyttingen.

Vi kan da regne ut hvor stor nettoflytting en kommune er forventet å få, gitt disse fire størrelsene. I figuren under er forventet nettoflytting regnet ut for alle kommunene i landet, og sammenholdt med den faktiske nettoflyttingen

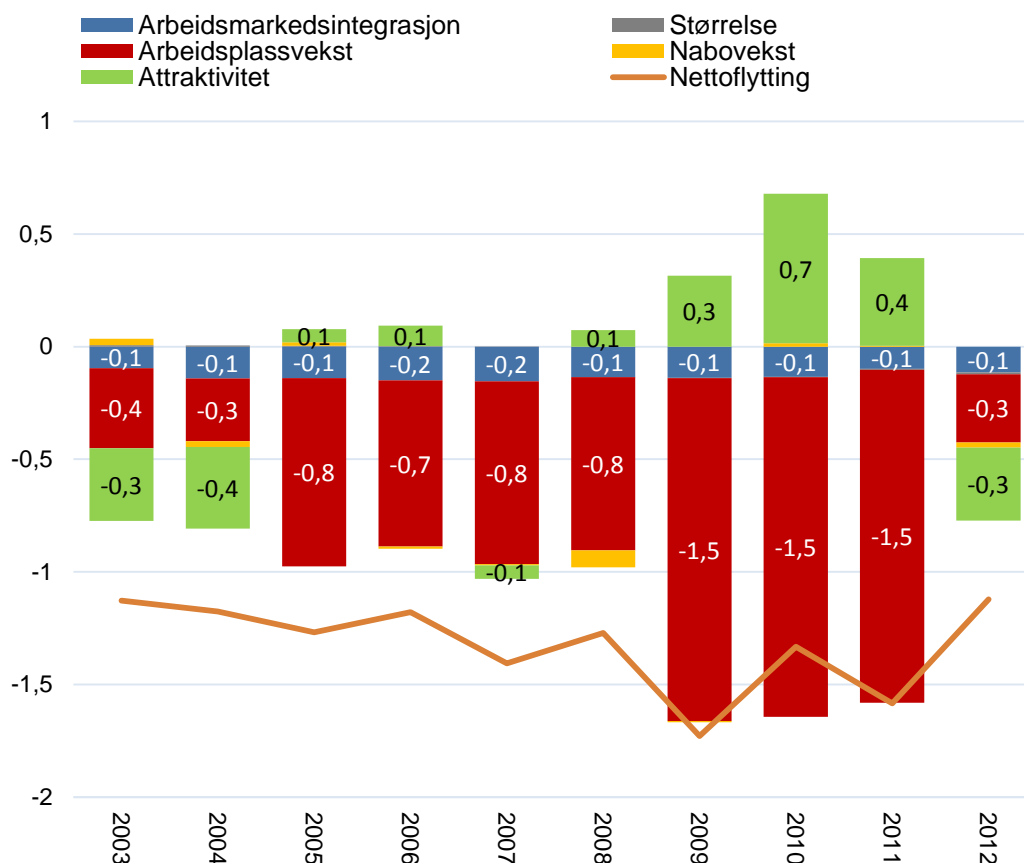

Figur 34: Faktisk nettoflytting og forventet nettoflytting ut fra arbeidsplassvekst og strukturelle forhold i perioden 2010-2012.

I figuren over er kommunene i Sogn og Fjordane de røde prikkene, mens de grå er alle kommunene i landet. Når vi har tatt hensyn til strukturelle flyttefaktorer, dvs. størrelse, arbeidsmarkedsintegrasjon og vekst i nabokommuner, ser vi at flere av kommunene i fylket ligger tettere opptil forventningsverdien enn da vi bare kontrollerte for arbeidsplassveksten (se figur 32 to sider tilbake).

Når vi kontrollerer for arbeidsplassvekst og strukturelle flyttefaktorer, er den statistiske forventede relative nettoflyttingen $-0,8$ prosent. Den faktiske relative nettoflyttingen til Høyanger har vært $-1,1$ prosent. Det vil si at nettoflyttingen til Høyanger er svakere enn forventet. Det indikerer at attraktiviteten som bosted er lavere enn middels av kommunene.

Det statistiske målet for bostedsattraktivitet vil variere en del fra år til år, og da spesielt for de små kommunene. En ukjent andel av denne variasjonen er nok et utslag av rene tilfeldigheter. Det er derfor best å se på utviklingen av bostedsattraktiviteten over tid.

Figur 35: Effekten av de ulike flyttefaktorene og bostedsattraktiviteten til Høyanger. Tre års glidende gjennomsnitt.

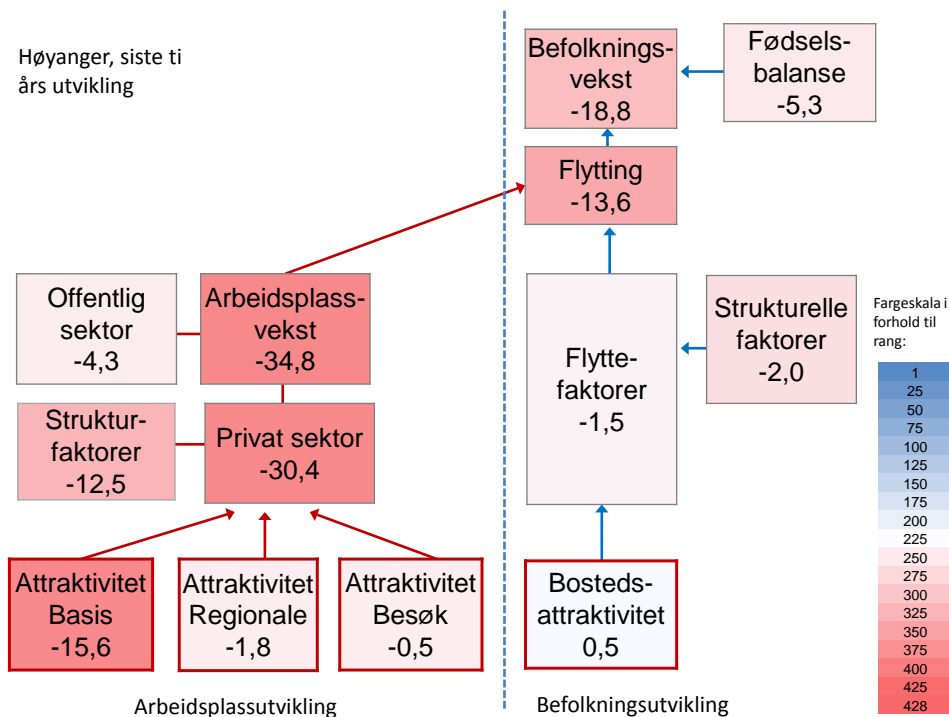
I figuren over dekomponeres nettoflyttingen (illustrert ved den oransje linjen) i arbeidsplassvekst og strukturelle flyttefaktorer. På den måten kan man se hvor mye de enkelte faktorene påvirker nettoflyttingen til Høyanger.

Arbeidsplassveksten (røde stolper) er mest utslagsgivende for den negative nettoflyttingen til Høyanger. Arbeidsplassveksten har vært negativ hvert år siden 2003, og dette har hatt en negativ effekt på flyttingen. Dernest ser vi at arbeidsmarkedsintegrasjonen også har en negativ effekt på nettoflyttingen. Den er negativ, men har mindre å si for flyttingen enn arbeidsplassveksten. Effekten av befolkningsstørrelsen har ikke betydd noe for nettoflyttingen. Vekst i naboregioner har vekslet på å ha positiv og negativ effekt, men den har betydd lite for nettoflyttingen.

Restleddet, dvs. bostedsattraktiviteten, illustrert ved de grønne stolpene, har vekslet på å være positivt og negativt. I perioden med sterk arbeidsplassnedgang framsto Høyanger som attraktiv som bosted, fordi kommunen holdt godt på folkene, og netto utflytting var lavere enn forventet. I den siste perioden har bostedsattraktiviteten blitt svak, og bidrar negativt. Det kan godt være en ettervirkning av den sterke arbeidsplassnedgangen som skjedde i årene før.

5.3 Oppsummering attraktivitet

I figuren under har vi oppsummert alt som vi har presentert så langt i én figur.

Figur 36: Oppsummeringen av utviklingen i Høyanger de siste ti årene. Venstre side viser oppsummeringen av arbeidsplassutviklingen. De nederste boksene viser bedriftsattraktiviteten, regnet ut gjennom den bransjejusterte veksten. Tallene er i prosent av sysselsetting, fratrukket tilsvarende andel på landsbasis. Høyre side oppsummerer befolkningsutviklingen. Tallene er i prosent av befolkningen, fratrukket veksten nasjonalt.

Høyanger har hatt en nedgang i befolkningen de siste ti årene, mens resten av landet har hatt en betydelig vekst. Forskjellen i befolkningsveksten mellom Høyanger og Norge er på 18,8 prosentpoeng. Fødselsbalansen i Høyanger står for 5,3 prosentpoeng av denne differansen, mens nettoflyttingen er viktigst, og står for 13,6 prosentpoeng.

Den svake nettoflyttingen til Høyanger skyldes åpenbart at arbeidsplassveksten har vært mye lavere enn arbeidsplassveksten i Norge. Forskjellen, målt i prosent av samlet sysselsetting, er på hele 34,4 prosentpoeng. Lav vekst i offentlig sysselsetting utgjør 4,3 prosentpoeng av dette, mens svak utvikling i næringslivet utgjør 30,4 prosentpoeng, og er hovedforklaringen til den svake arbeidsplassveksten i kommunen.

Den viktigste komponenten for å forklare nedgangen i privat sektor er basisnæringene. Den bransjejusterte veksten i basisnæringene, dvs. bedriftsattraktiviteten i basisnæringene er veldig svak. Nedleggelsen av Fundo har nok betydd mye for dette. Men Høyanger har også hatt en uheldig næringsstruktur. Rent strukturelle faktorer forklarer ganske mye av den svake næringsutviklingen. Det har også vært en forholdsvis svak utvikling i den øvrige delen av næringslivet i Høyanger de siste ti årene. Det kan godt være ringvirkninger fra industrinedgangen.

Høyanger har litt ugunstige strukturelle faktorer for å oppnå innflytting som ikke skyldes arbeidsplassvekst. Det skyldes først og fremst at arbeidsmarkedsintegrasjonen er lav, slik at det er vanskelig å bo i Høyanger og pendle til andre kommuner. Bostedsattraktiviteten i Høyanger har vært ganske god i de ti siste årene, og bidratt positivt til nettoflyttingen i den siste tiårsperioden.

6. NæringsNM

NæringsNM er utviklet for å måle hvordan næringslivet presterer i ulike områder i Norge.

For å måle næringsutviklingen i en kommune, ser vi på fire mål: Nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse^{iv}.

NæringsNM	Nyetableringer	<ol style="list-style-type: none"> 1. Etableringsfrekvens: Antall nyregistrerte foretak som andel av eksisterende foretak i begynnelsen av året 2. Bransjustert etableringsfrekvens: Basert på etableringsfrekvens, justert for effekten av bransjestrukturen 3. Vekst i antall foretak: Etableringsfrekvensen fratrukket nedlagte foretak
	Lønnsomhet	<ol style="list-style-type: none"> 4. Andel foretak med positivt resultat før skatt 5. Bransjustert lønnsomhet: Andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for effekten av bransjestrukturen 6. Andel foretak med positiv egenkapital
	Vekst	<ol style="list-style-type: none"> 7. Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen (KPI) 8. Andel foretak med realvekst justert for effekten av bransjestrukturen 9. Andel foretak med vekst i verdiskaping
	Næringslivets størrelse	<ol style="list-style-type: none"> 10. Antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen

Nyetableringer i regioner og kommuner blir målt med tre indikatorer. Den første, etableringsfrekvens, måler antall nyregistrerte foretak i forhold til eksisterende antall foretak i begynnelsen av året. Bransjustert etableringsfrekvens er etableringsfrekvensen fratrukket virkningen av bransjestrukturen i regioner og kommuner. Denne indikatoren viser om regionen har få eller mange etableringer når vi tar hensyn til at etableringsfrekvensen varierer mye mellom ulike bransjer. Den tredje indikatoren er vekst i antall foretak. Dette vil være etableringsfrekvensen fratrukket frekvensen av nedlagte foretak.

Lønnsomheten i regionenes næringsliv blir målt med tre indikatorer. Den første er andel foretak med positivt resultat før skatt. I tillegg har vi målt andel lønnsomme foretak justert for bransjestrukturen. Den tredje indikatoren er andel foretak med positiv egenkapital.

Vekst i regionene er målt med andel foretak med omsetningsvekst større enn prisstigningen. Også her har vi en andre indikator som justerer for bransjestruktur. Den tredje indikatoren er andel foretak med vekst i verdiskaping.

Indikatoren ”næringslivets størrelse” er antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen.

For hver indikator rangeres regioner og kommuner. Rangeringsnumrene legges så sammen innenfor hver gruppe.

Til slutt summeres rangeringsnumrene for de fire indeksene nyetablering, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Den regionen og kommunen som har lavest sum, kommer ut som vinner av årets NæringsNM.

6.1 Nyetableringer

Etableringsfrekvensen er antall nyetablerte foretak som prosent av antall eksisterende foretak i begynnelsen av året.

Etableringsfrekvensen i Norge har vært ganske høy i hele perioden fra 2001 til 2006, før den begynte å synke. I denne perioden økte også antall foretak raskere enn veksten i økonomien. Det kan være flere årsaker til det. Kanskje ble det flere foretak som ble registrert, som tidligere var uregistrert. Kanskje ble det vanligere å splitte opp virksomheter i drifts- og eierselskap. En tredje årsak kan være at det kreves et registrert foretak for å opprette et domene på internett. Det kan synes som om etableringsfrekvensen og veksten i antall foretak nå er på et mer normalt nivå, og at økningen de siste to årene reflekterer at veksten i næringslivet er på vei opp.

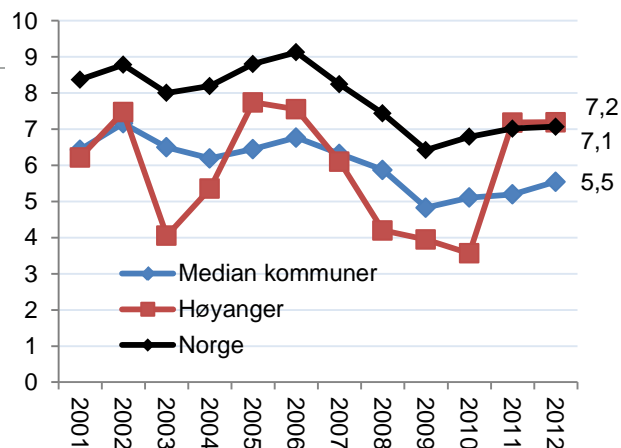
Etableringsfrekvensen i Høyanger var lav i årene 2008, 2009 og 2010. I 2011 var etableringsfrekvensen i Høyanger høyere enn for Norge, og mye høyere enn mediankommunen. Denne høye etableringsfrekvensen har fortsatt i 2012.

6.1.1 Etableringsindeksen for kommuner

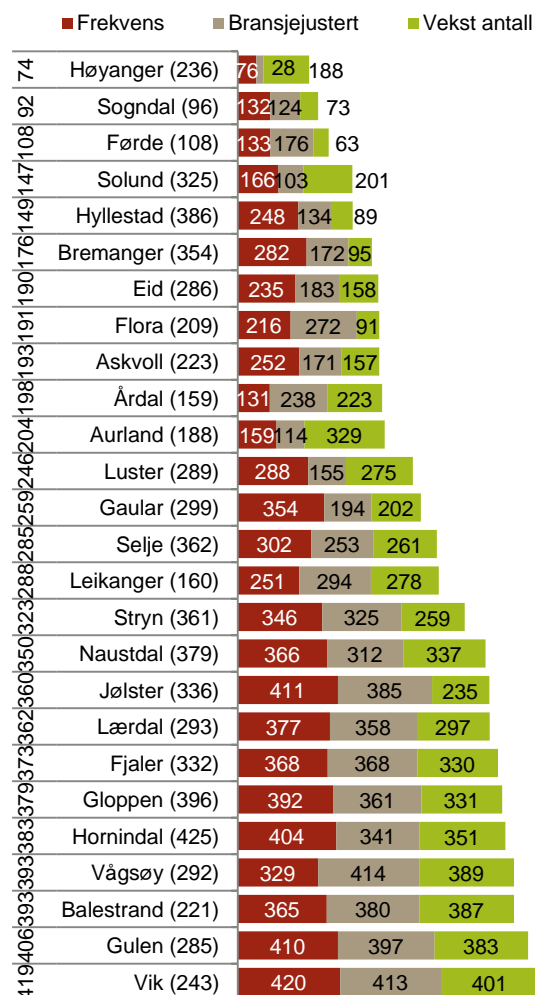
Etableringsindeksen har tre indikatorer for nyetablering; etableringsfrekvensen, den bransjejusterte etableringsfrekvensen og vekst i antall foretak. Den bransjejusterte etableringsfrekvensen tar hensyn til bransjestrukturen, og måler etableringsfrekvensen bransje for bransje. Vekst i antall foretak er etableringsfrekvens fratrukket andel nedlagte foretak. Til sammen gir etableringsindeksen et godt bilde på etableringsaktiviteten i regionene.

I figur 38 ser vi hvilken rangering Høyanger har for de tre etableringsindikatorerne, og for etableringsindeksen samlet.

Høyanger ble nummer 74 av 428 kommuner på etableringsindeksen i 2012, etter å ha skåret godt på etableringsfrekvens, enda bedre for bransjejustert etableringsfrekvens og bedre enn middels for vekst i antall foretak. Høyanger ble beste etablererkommune i Sogn og Fjordane i 2012.

Figur 37: Etableringsfrekvensen i Høyanger, Norge og medianen av kommunene i Norge i perioden 2001-2012.

Figur 38: Etableringsindeksen for kommunene i Sogn og Fjordane, med rangeringsnummer for hver av indikatorerne. Rangering for etableringsindeksen er vist helt til venstre. I parentes er rangeringen for etableringsindeksen siste ti år.

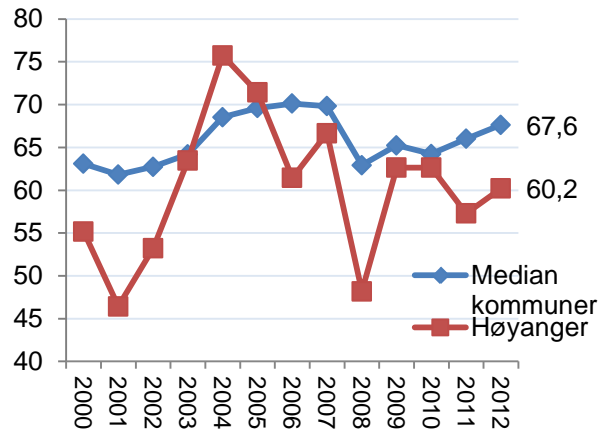
6.2 Lønnsomhet

Lønnsomheten i næringslivet måles som andel av foretakene med positivt resultat før skatt. Med denne metoden teller små og store foretak likt.

Lønnsomheten i norsk næringsliv var på topp i årene fra 2004 til 2007. I 2008 sank lønnsomheten brått, men har vært stigende i de tre siste årene. I 2012 hadde 68,3 prosent av alle regnskapspliktige foretak et positivt resultat før skatt.

Andel lønnsomme foretak i Høyanger har vært svakere enn middels av kommunene i alle årene etter 2004.

I 2012 hadde 60,2 prosent av foretakene i Høyanger positivt resultat før skatt, mens middelverdien for kommunene var 67,6 prosent.

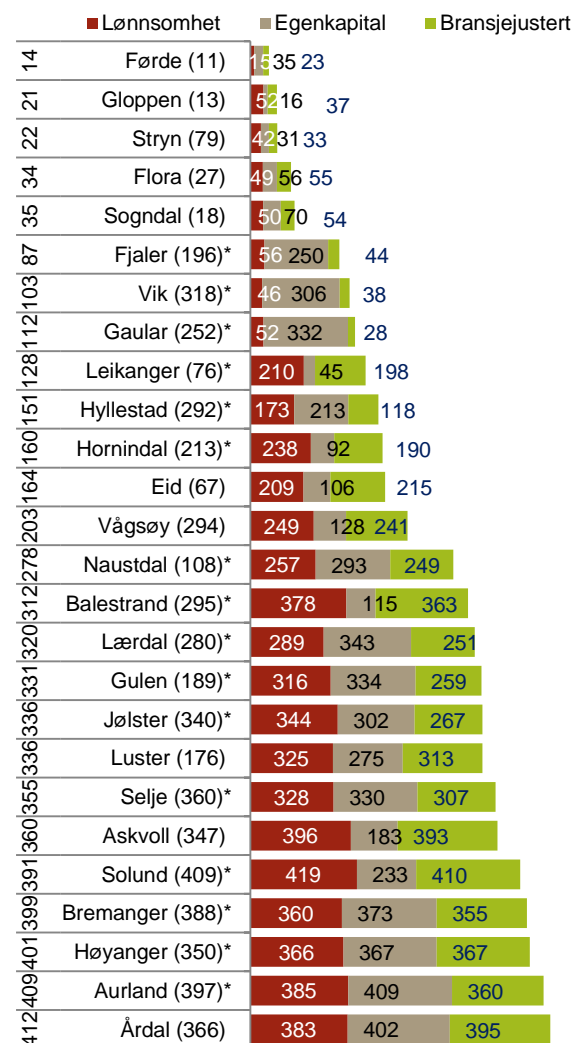

Figur 39: Prosentvis andel foretak med positivt resultat før skatt i Høyanger sammenliknet med medianen av kommunene i Norge i perioden 2000-2012.

6.2.1 Lønnsomhetsindeksen for kommuner

I figur 40 ser vi hvordan kommunene gjør det på lønnsomhetsindeksen i 2012. Lønnsomhetsindeksen er sammensatt av tre indikatorer; andel foretak med positivt resultat, den bransjejusterte andelen foretak med positivt resultat, og andelen av foretak med positiv egenkapital.

Høyanger er nummer 401 av 428 kommuner på lønnsomhetsindeksen for kommuner i 2012. Høyanger skårer svakt på alle de tre lønnsomhetsindikatorerne. Det er tredje svakest av alle kommunene i Sogn og Fjordane. Det er bare 27 kommuner i landet med svakere lønnsomhet i næringslivet i 2012.

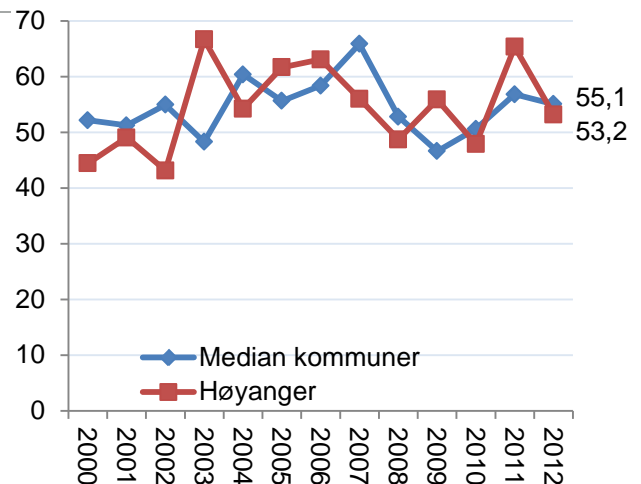
Figur 40: Lønnsomhetsindeksen for kommunene i Sogn og Fjordane. Rangering blant landets 428 kommuner i 2012 til venstre, og rangering siste ti år i parentes. Rangering for de tre lønnsomhetsindikatorerne vises i figuren. Kommuner markert med * er små kommuner.

6.3 Vekst

Andel vekstforetak i Norge var rekordhøyt i 2007, da 65,2 prosent av foretakene hadde omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Andel vekstforetak sank deretter dramatisk de to neste årene, og var på 47,5 prosent i 2009. Etter dette har andel vekstforetak tatt seg opp, men uten å ha kommet seg opp til nivåene i 2006 og 2007. I 2012 hadde 55,8 prosent av alle foretakene i Norge omsetningsvekst høyere enn prisstigningen.

Høyanger hadde svært høy andel vekstforetak i 2011, men andelen vekstforetak falt til litt under middels i 2012.

53,2 prosent av foretakene i Høyanger hadde omsetningsvekst i 2012, mot 55,1 prosent på landsbasis.

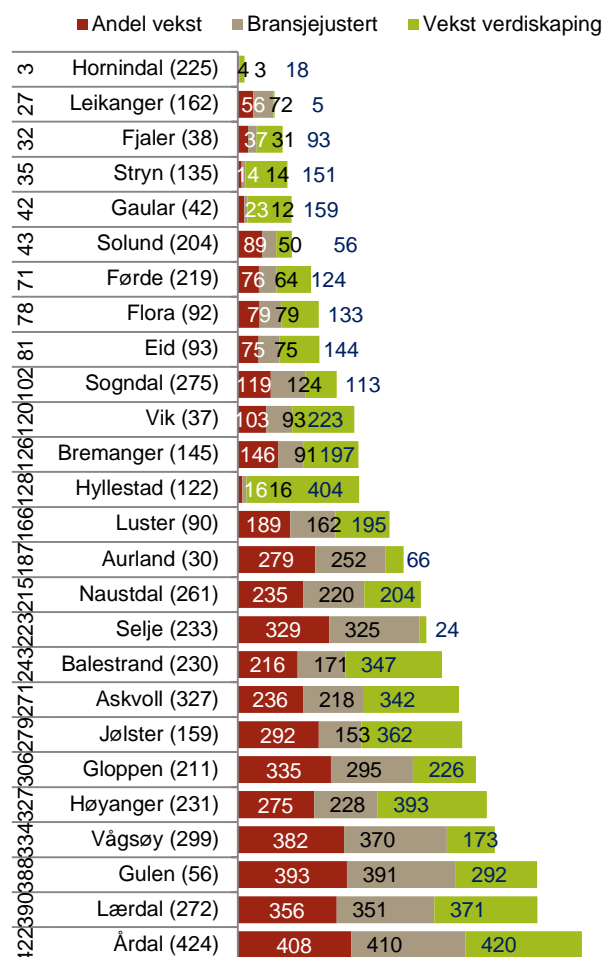
Figur 41: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i Høyanger og medianen av kommunene i Norge i perioden 2000-2012.

6.3.1 Vekstindeksen for kommuner

Vi måler veksten i næringslivet i kommunene ved hjelp av tre indikatorer. Den første indikatoren er andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Den andre indikatoren er andel vekstforetak, justert for bransjestrukturen i kommunene. Den tredje indikatoren er andel foretak med vekst i verdiskapingen. Den endelige vekstindeksen er basert på kommunenes rangering med hensyn til de tre vekstindikatorer.

Høyanger gjorde det under middels for andelen vekstforetak, der rangeringen ble 275. Den bransjejusterte andelen vekstforetak var bare litt under middels, og viser at den svake veksten i noen grad kommer av ugunstig bransjestruktur. Andelen foretak med vekst i verdiskaping ble svært lav. Høyanger ble rangert som nummer 327 på vekstindeksen i 2012. Rangeringen for vekstindeksen for de ti siste årene er 231, som bare er litt under middels.

Vekstindeksen varierer ganske mye fra år til år, og en skal dermed ikke legge så mye vekt på et enkelt år, men svært lave verdier på vekstindeksen over en tiårsperiode er et dårlig tegn.

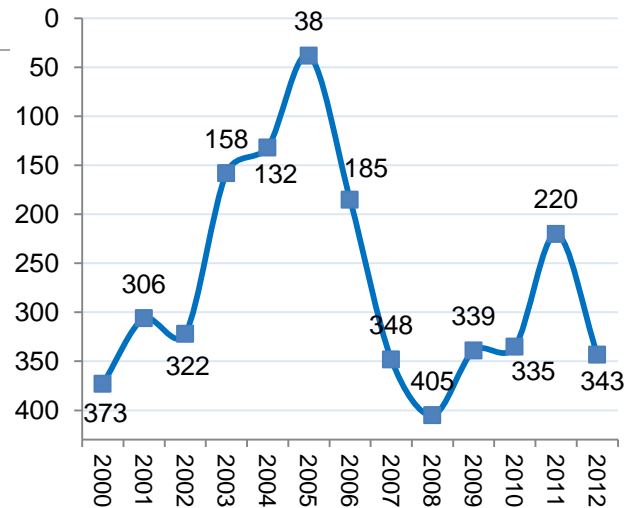
Figur 42: Vekstindeksen for kommunene i Sogn og Fjordane. Rangering blant landets 428 kommuner i 2012 til venstre, og rangering siste ti år i parentes. Rangering for de tre vekstindikatorer vises i figuren.

6.4 NæringsNM for kommuner

NæringsNM er en rangering av kommuner, regioner og fylker basert på et sett med ti indikatorer for nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Formålet er å komme fram til et mål som forteller hvordan næringslivet samlet sett gjør det i en region. Telemarksforskning har utarbeidet NæringsNM for NHO de siste ni årene.

Figur 43 viser plasseringen til Høyanger i årene 2000-2012. Næringslivet i Høyanger hadde sitt beste år i 2005. Da var Høyanger nummer 38 av kommunene.

Bunnåret var i 2008, da Høyanger var helt nede på 405. plass. I 2011 ble plasseringen så vidt under middels, som nummer 220, men i 2012 falt Høyanger igjen en del, og havnet på 343. plass.

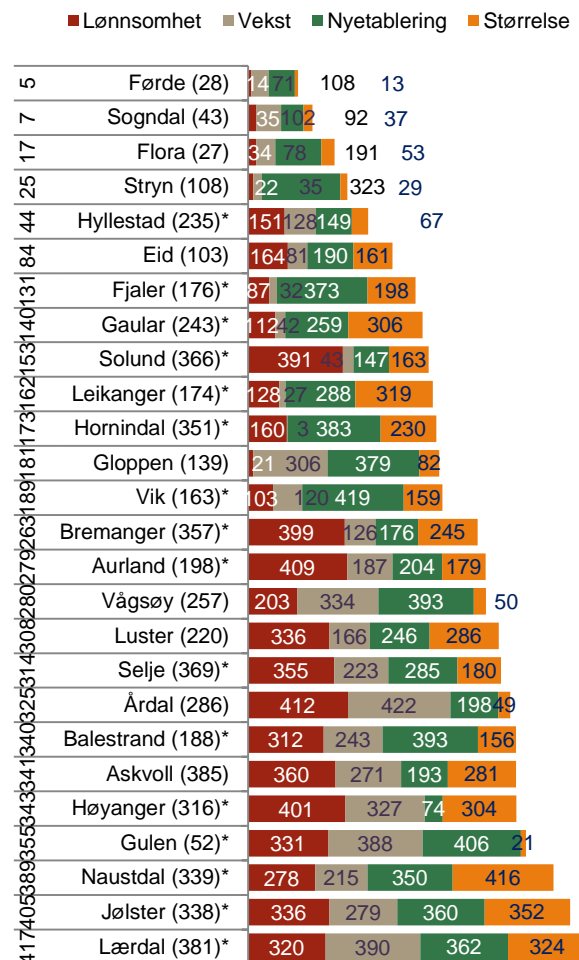
Figur 43: Rangeringen til Høyanger i NæringsNM i perioden 2000-2012.

6.4.1 Kommunene i Sogn og Fjordane

Kommunene i Sogn og Fjordane gjør det ikke så verst i NæringsNM, til tross for at fylket generelt har lav vekst i arbeidsplasser og befolkning. Mange av kommunene ligger over middels av norske kommuner, og enkelte gjør det svært bra, som Førde og Sogndal som er blant de ti beste i landet i 2012.

Høyanger kom ganske langt ned på listen med sin 343. plass. Høyanger gjorde det godt for nyetableringer, men svakt for de andre indikatorene.

Over de ti siste årene er Høyanger nummer 316. Det er godt under middels av norske kommuner.

Figur 44: NæringsNM for kommunene i Sogn og Fjordane. Rangering blant landets 428 kommuner i 2012 til venstre, og rangering siste ti år i parentes. Rangering for de fire indeksene vises inni figuren. Kommuner markert med * er små kommuner.

7. Utdanning

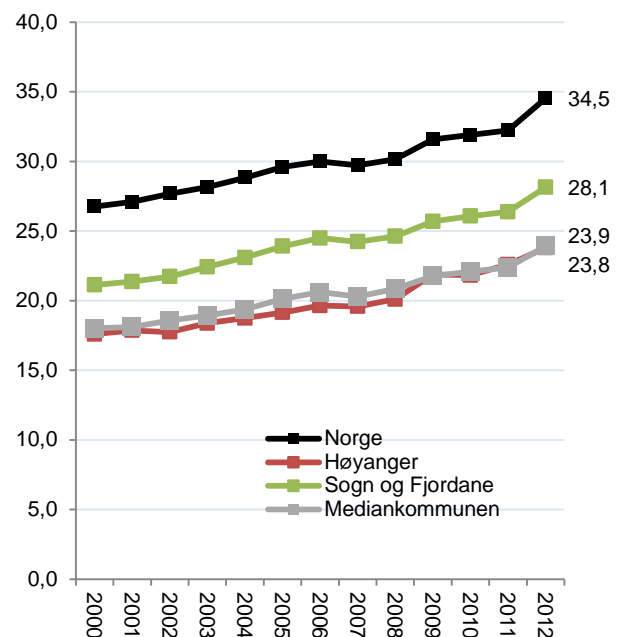
Det er stor interesse for utdanningsnivået, både generelt i befolkningen og i næringslivet. Et høyt utdanningsnivå regnes ofte som en kvalitet i seg selv, samtidig som mange antar at et høyt utdanningsnivå også er vekstfremmende for næringslivet. I regionale utviklingsstrategier, både blant fylkeskommuner og primærkommuner er det ofte selvstendige målsettinger om å oppnå økt utdanningsnivå. Derfor har vi tatt med dette temaet i denne rapporten. Telemarksforskning har fått tilgang til data fra SSB om utdanningsnivå for alle sysselsatte fordelt på arbeids- og bokommune, og etter sektor og næring. Vi vil først presentere noen data om utdanningsnivå i befolkningen, deretter konsentrerer vi oss om utdanningsnivået i næringslivet.

7.1 Utdanning i befolkning

Utdanningsnivået i befolkningen varierer ganske mye mellom fylkene. Oslo har klart høyest utdanningsnivå i sin befolkning. 50,9 prosent av den sysselsatte befolkningen i Oslo har høyere utdanning, dvs. minst tre år på universitet eller høyskole. Da regner vi ut andelen blant den delen av befolkningen som er registrert som sysselsatt. Sogn og Fjordane har lavere utdanningsnivå enn landet, og er nummer 17 av de 19 fylkene med hensyn til utdanningsnivå.

I Høyanger hadde 23,8 prosent av de sysselsatte høyere utdanning i 2012. Det er bare 0,1 prosentpoeng under mediankommunen. Utdanningsnivået i Høyanger er dermed praktisk talt middels av norske kommuner. Utdanningsnivået i Høyanger er det 223. høyeste av alle kommunene i landet.

Landstallene blir dratt kraftig opp av de største byene, det er bare 36 kommuner som har høyere utdanningsnivå enn nivået for Norge.

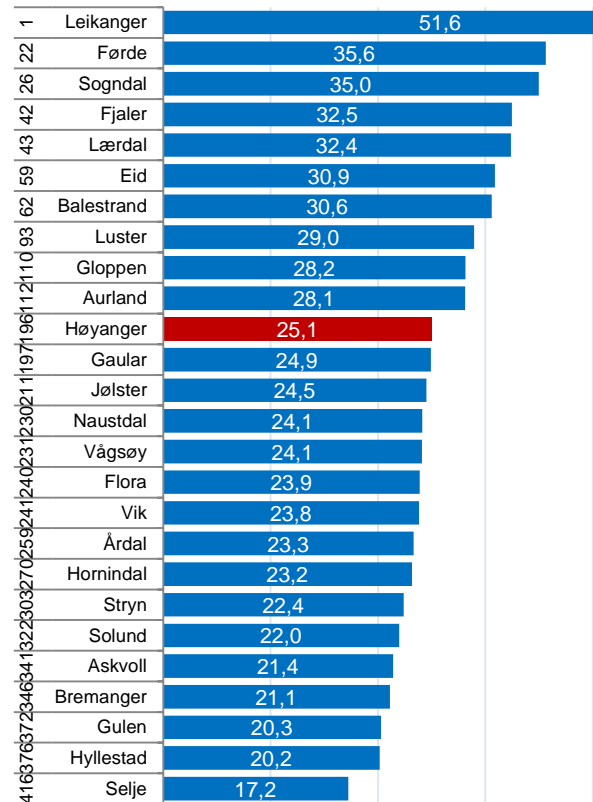
Figur 45: Andel av den sysselsatte befolkningen med høyere utdanning etter bosted. Figuren viser andelen i Norge, Høyanger, Sogn og Fjordane og mediankommunen.

7.1.1 Utdanningsnivå i arbeidsliv og befolkning

På forrige side så vi hvordan utdanningsnivået har utviklet seg blant de som bor i Høyanger. Vi kan også måle sysselsettingen blant de som arbeider i Høyanger, og får da et mål for hvor kompetanseintensive arbeidsplassene er i sum.

Høyanger har nå en andel med høyere utdanning på 25,5 prosent. Det er høyere enn når vi målte etter bosted, da var andelen 23,8 prosent. Rangeringen for utdanningsnivået for arbeidsplassene i Høyanger er 196, som er bedre rangering enn for befolkningen, som var 205.

Sogn og Fjordane har ganske stor spredning når det gjelder utdanningsnivå, Leikanger med en andel med høyere utdanning på 51,6 prosent, som er høyest i landet, til Selje med 17,2

Figur 46: Andel med høyere utdanning av sysselsatte, etter arbeidssted 2012.

7.1.2 Utdanningsnivå blant pendlere

Det kan være interessant å se på utdanningsnivået til de som pendler ut og inn av kommunene, og differansen mellom disse.

Noen kommuner har mye høyere utdanningsnivå for de som pendler ut enn de som pendler inn. Det kan naturligvis komme av at kommunen ligger inntil en annen kommune med et svært kompetanseintensivt arbeidsliv som f eks Leikanger eller Oslo.

Sogndal, Balestrand og Gloppen er kommuner i fylket med mye høyere utdanningsnivå blant de som pendler ut enn de som pendler inn. Aurland, Naustdal og Hornindal har mye høyere kompetansenivå blant de som pendler inn.

Høyanger er en av kommunene hvor utdanningsnivået er mye høyere blant de som pendler inn enn de som pendler ut. Hvis det betyr at Høyanger er mindre attraktivt som bosted for folk med høyere utdanning, er det negativt. Det er imidlertid første gangen vi har beregnet disse tallene, så vi skal være litt forsiktige med tolkningen foreløpig.

Tabell 9: Andel med høyere utdanning hos pendlere.

rang	Navn	Samme kommune	Pendler ut	Pendler inn	Differanse
8	Sogndal	34,6	48,8	35,9	12,9
11	Balestrand	32,0	36,4	24,3	12,0
16	Gloppen	28,1	39,2	28,6	10,6
39	Årdal	23,8	27,6	19,9	7,7
43	Flora	24,6	27,4	19,9	7,5
45	Stryn	22,0	32,3	25,0	7,3
58	Askvoll	21,3	28,9	22,5	6,4
73	Gaular	24,9	30,2	24,9	5,3
79	Gulen	20,8	23,9	19,1	4,8
103	Selje	16,6	25,3	22,2	3,1
112	Førde	37,4	35,2	32,7	2,5
219	Jølster	21,6	31,9	35,3	-3,4
264	Vågsøy	22,3	28,6	34,3	-5,6
285	Hyllestad	19,1	16,2	23,0	-6,8
288	Vik	22,5	31,8	38,8	-6,9
290	Solund	21,4	19,1	26,1	-7,0
317	Høyanger	23,7	24,0	32,9	-9,0
335	Leikanger	46,9	46,4	57,1	-10,7
337	Eid	28,9	29,5	40,4	-10,8
342	Lærdal	28,8	33,1	44,3	-11,2
343	Luster	26,8	33,4	44,6	-11,2
354	Bremanger	20,4	17,5	30,0	-12,5
355	Fjaler	29,4	32,4	44,9	-12,5
361	Hornindal	19,2	26,5	39,6	-13,1
387	Naustdal	20,0	23,5	40,1	-16,6
413	Aurland	25,4	21,1	42,5	-21,5

7.1.3 Utdanningsnivå sektorer

Det er stor forskjell på utdanningsnivået i de ulike sektorene. Fylke og stat har mye høyere andel med høyere utdanning enn de andre sektorene. Over 70 prosent av de som arbeider i fylkeskommunene har høyere utdanning, mens 64,4 prosent av de statsansatte har minst 3-årig utdanning.

Blant kommuneansatte er også utdanningsnivået høyere enn gjennomsnittet. Her har 46,1 prosent av arbeidstakerne høyere utdanning.

Næringslivet har mye lavere andel utdannede enn i offentlig sektor. 26,1 prosent av de som jobber i næringslivet har høyere utdanning.

Sektorsammensetningen har naturligvis stor betydning for den regionale variasjonen i utdanningsnivået. Steder hvor en stor andel av sysselsettingen er i offentlig sektor vil naturlig få et høyere utdanningsnivå i arbeidslivet, og sannsynligvis også i befolkningen.

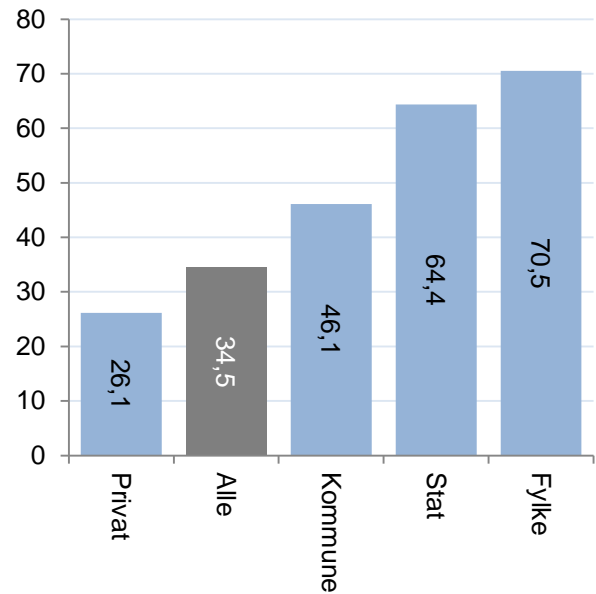
7.1.4 Utdanningsnivå næringslivet

I resten av kapittelet skal vi se spesielt på utdanningsnivået i næringslivet. Variasjonen i utdanningsnivå i næringslivet er vist i figur 48.

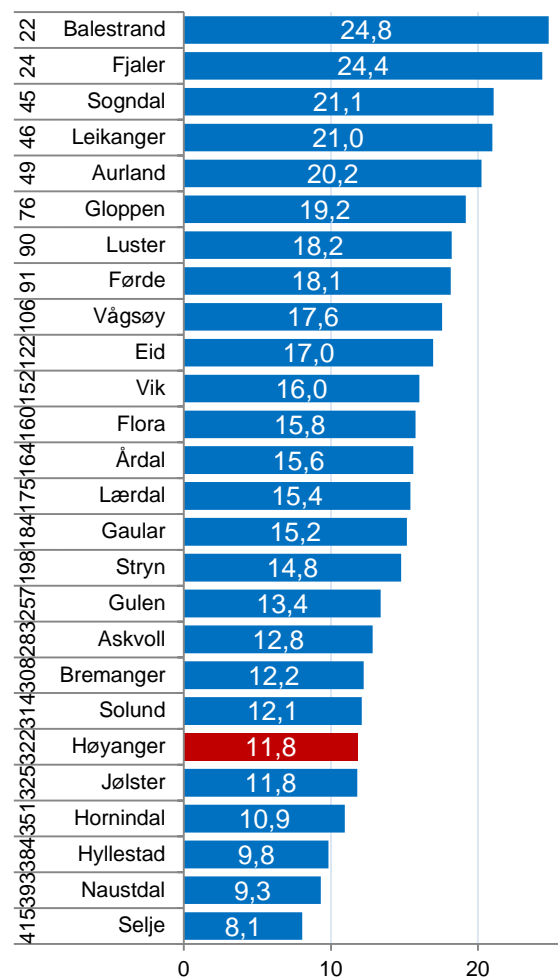
Kommuner som Balestrand, Fjaler og Sogndal har det høyeste utdanningsnivået i næringslivet av kommunene i Sogn og Fjordane.

Høyanger har ganske lavt utdanningsnivå i næringslivet. Det er bare 11,8 prosent av de som arbeider i næringslivet i Høyanger som har høyere utdanning. Det plasserer Høyanger som nummer 322 av kommunene når det gjelder utdanningsnivå i næringslivet.

Det er faktisk bare 14 kommuner i hele landet som har et utdanningsnivå i næringslivet som er høyere enn utdanningsnivået for næringslivet på landsbasis. Det er fordi de store byene drar opp snittet på landsbasis.

Figur 47: Andel med høyere utdanning etter sektor, 2012.

Figur 48: Andel med høyere utdanning i næringslivet, etter arbeidssted i 2012.

7.2 Hvorfor varierer utdanningsnivået?

Det er stor forskjell på utdanningsnivået mellom de ulike bransjene. Vi kan derfor gjøre en bransjustering på samme måte som vi har gjort tidligere i denne rapporten, og få fram om regionene har mer eller mindre høyt utdanningsnivå gitt den bransjestrukturen de har. Resultatene er vist i tabellen til høyre. I tabellen har vi først vist *normalisert andel* med høy utdanning, der vi har sett på differansen mellom andel med høy utdanning i næringslivet i regionen og den tilsvarende andelen på landsbasis. Derne har vi regnet ut *bransjeeffekten*, dvs. hvor mye av dette avviket som kan forklares av bransjestrukturen, og til slutt en *bransjustert utdanningsandel*.

Da ser vi at det bare er noen få kommuner som har en bransjestruktur som tilsier at utdanningsnivået i næringslivet skal ligge høyere enn gjennomsnittet for Norge. I Sogn og Fjordane er det bare Fjaler hvor bransjeeffekten er positiv, på landsbasis er det 24.

Når vi justerer for bransjestrukturen, ser vi at rangeringen med hensyn til utdanningsnivå blir litt annerledes enn når vi bare ser på andelen uten å ta hensyn til bransjestrukturen. Etter bransjustering er det fremdeles bare få kommuner, til sammen 22 på landsbasis som har et bransjustert utdanningsnivå over null. Mediankommunen har en bransjustert andel med høyere utdanning i næringslivet som er 5,2 prosentpoeng under landsgjennomsnittet.

Høyanger har en andel med høy utdanning i næringslivet som ligger 14,4 prosentpoeng under landsgjennomsnittet. Bransjeeffekten er -8,3, dermed blir den bransjusterte andelen -6,2. Høyanger blir dermed rangert som nummer 272 av de 428 kommunene i landet. Noe av det lave utdanningsnivået i Høyanger blir dermed forklart av bransjestrukturen, men ikke alt.

Ellers kan vi se at tabellen ser ut til å korrespondere bra med tabellen med differanse mellom ut- og innpendlere, som var vist to sider tilbake.

Spørsmålet er om noen kommuner får et høyt bransjustert utdanningsnivå fordi de er attraktive bokommuner for personer med høy utdanning. Det kan gjøre at bedriftene får et kompetansemessig bedre tilbud av arbeidskraft.

Tabell 10: Normalisert andel med høyere utdanning i næringslivet, bransjeeffekten, og bransjustert andel med høyere utdanning. Rang med hensyn til bransjustert utdanningsnivå til venstre.

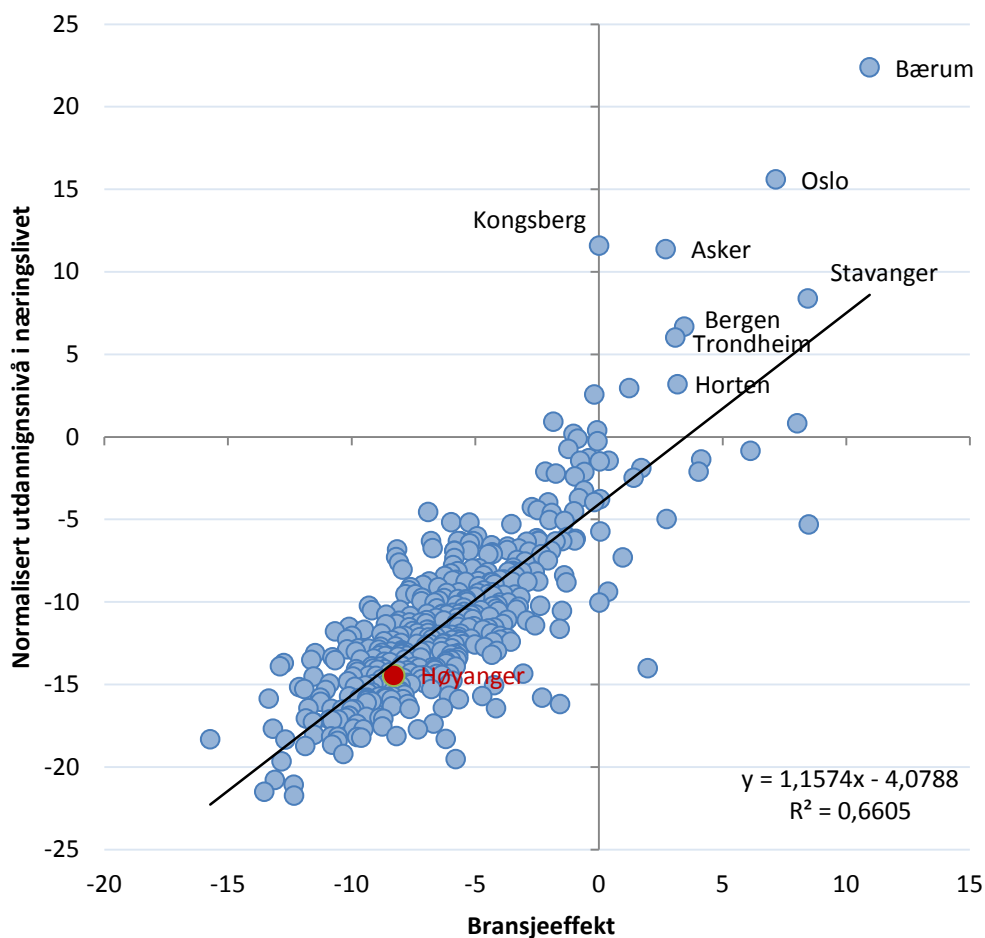
Rang	Navn	Norm. andel	Bransjeeffekt	Bransjustert
21	Sogndal	-5,2	-5,2	0,0
25	Luster	-8,1	-7,9	-0,1
30	Balestrand	-1,5	-0,7	-0,7
37	Aurland	-6,0	-4,9	-1,1
42	Stryn	-11,5	-10,1	-1,4
49	Eid	-9,3	-7,7	-1,6
53	Leikanger	-5,3	-3,5	-1,8
83	Vågsøy	-8,7	-5,9	-2,8
84	Gloppen	-7,1	-4,3	-2,8
101	Lærdal	-10,9	-7,6	-3,2
113	Fjaler	-1,9	1,7	-3,6
132	Gulen	-12,9	-8,9	-4,0
137	Gaular	-11,1	-7,0	-4,1
144	Hornindal	-15,3	-11,0	-4,3
147	Askvoll	-13,4	-9,1	-4,3
173	Førde	-8,1	-3,5	-4,7
184	Årdal	-10,7	-5,9	-4,8
207	Jølster	-14,5	-9,3	-5,2
249	Flora	-10,5	-4,8	-5,8
263	Vik	-10,3	-4,3	-6,0
267	Solund	-14,2	-8,1	-6,1
272	Høyanger	-14,4	-8,3	-6,2
347	Bremanger	-14,1	-6,7	-7,4
362	Naustdal	-17,0	-9,4	-7,6
397	Selje	-18,2	-9,6	-8,6
423	Hyllestad	-16,4	-4,2	-12,3

Når en betrakter tabellen, vil den oppmerksomme leser oppdage at de som har høy utdanningsandel i næringslivet også ser ut til å få høy bransjustert andel.

Det betyr at bransjestrukturen ikke helt ut forklarer hvorfor noen regioner har et høyere utdanningsnivå i næringslivet, men at det også må være andre forhold som påvirker utdanningsnivået.

Det skal vi se litt mer på, på neste side.

I figuren under har vi satt inn alle kommunene etter utdanningsnivå og bransjeeffekten.

Figur 49: Utdanningsnivå, normalisert, og bransjeeffekten på utdanningsnivå i norske kommuner i 2012. Den røde er Høyanger.

Av denne figuren kan en lese seg til flere forhold. For det første er det bare 14 av 428 kommuner med en andel av næringslivets ansatte med høy utdanning som er over andelen på landsbasis. Det er blant annet de største byene samt Kongsberg og Horten.

For det andre er det bare 22 kommuner som har en bransjestruktur som tilsier en høyere utdanningsandel.

Når vi legger inn en regresjonslinje (den sorte streken), ser vi at korrelasjonen mellom bransjeeffekten og utdanningsandelen er høy, hele 0,66. Bransjestrukturen forklarer dermed svært mye av variasjonene, tilsynelatende. Problemet er at bransjestrukturen overforklarer forskjellene. Regresjonsformelen, som vi kan lese av diagrammet er y (utdanningsandel) = $1,1574 \cdot x$ (bransjeeffekt) - $4,0788$. Betaverdien, som er tallet 1,1574, burde ligge nært verdien 1.

Når vi går inn og ser på utdanningsnivået i regioner med spesielt høyt utdanningsnivå, som f.eks. Oslo, ser vi at de har mye høyere utdanningsnivå enn landet i alle bransjer. Så hvis en region har en bransjestruktur med en stor andel i kompetanseintensive bransjer, så blir også utdanningsnivået i lite kompetanseintensive bransjer også høyere.

Når vi gjorde samme analyser for regioner var regresjonslinjen enda mye brattere, dvs. en enda større «overforklaring» av bransjeeffekten. Det kan tyde på at et høyt utdanningsnivå også «smitter» mellom kommuner i samme region.

ⁱ Alle tall om arbeidsplasser og sysselsetting er fra registerbasert sysselsettingsstatistikk fra SSB.

ⁱⁱ Progressivt gjennomsnitt er et gjennomsnitt for de siste ti årene, der de siste årene gis størst vekt, siste år teller 10, nest siste 9, osv. Dette er en metode som vi bruker for å rangere utviklingen mellom ulike geografiske områder for en rekke indikatorer, fordi vi da ikke bare måler utviklingen i tiårsperioden, men også får med om trenden er positiv eller negativ.

ⁱⁱⁱ Vi bruker begrepet *vekstimpuls* om arbeidsplassvekst, når vi måler veksten i arbeidsplasser i en bransje, eller sektor i prosent av samlet sysselsetting i et område. Dette til forskjell fra prosentvis vekst i antall arbeidsplasser i den samme bransjen fra et tidspunkt til et annet. Da vil bransjer med høy prosentvis egenvekst, men som utgjør en liten andel av samlet sysselsetting komme ut med lav vekstimpuls. Dette gjør at vi slipper å forklare at sektorer og bransjer som har høy prosentvis egenvekst egentlig ikke betyr så mye for utviklingen.

^{iv} Alle tall for nyetableringer, vekst og lønnsomhet baserer seg på data som Telemarkforskning har fått levert fra Brønnøysundregistrene.